

A small white bird with a black eye patch is perched on a dark branch. The bird is facing right. The background is filled with green leaves and branches, creating a natural setting. The text "Fåglar på Mäläröarna 2016" is overlaid in the bottom right corner.

Fåglar på
Mäläröarna 2016

Innehåll

Fågellokaler på Mälaröarna	0
Färgavvikelser hos fåglar	1
<i>Kjell Häggkvist</i>	
Örnar på Mälaröarna – en presentation	4
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Örnkoll	9
<i>Christian Lagström</i>	
Fågelresa till Öland och Gotland 1955	12
<i>Jan Sondell</i>	
Backsvalan – dagsläge och lite mer historik	15
<i>Bengt Legnell</i>	
Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2016	17
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Observationer i Ekerö kommun 2016	21
<i>Linus Brobacke & Kjell Häggvik</i>	
Notiser	
– Trägen vinner	36
– Förstörd häckplats för skäggdopping	37
Verksamhetsberättelse för 2016	38
<i>Urpo Könnömäki</i>	
Artlistor för Mälaröarna 2016	39
<i>Urpo Könnömäki</i>	

Fågellokaler på Mälarsöarna

- 1 Eldgarnsö
- 2 Väsby hage
- 3 Bona damm
- 4 Kyrkpölen
- 5 Svartsjövikens –
Svartsjö dämme
- 6 Menhammars-
viken
- 7 Älby Hage
- 8 Prästvik –
Mörbyfjärden
- 9 Mastområdet
- 10 Malmviks
strandågar
- 11 Ekebyhovs-
Backen
- 12 Rastaholm
- 13 Sötvattens-
Laboratoriet
- 14 Skarnholmens
ängar
- 15 Torslunda damm

Fåglar på Mälärörna

Årgång 17, 2016. ISSN 1650-982X

Redaktör: Jan Sondell

Layout: Bo Nielsen

Mälärörarnas Ornitologiska Förening

Mälärörarnas Ornitologiska Förening är en lokalförening av Sveriges Ornitologiska Förening. Verksamhetsområde är Ekerö kommun i Stockholms län.

Styrelse 2016

Ordförande:	Urpo Könnömäki
Vice ordförande och sekreterare:	Jan Sondell
Kassör:	Per Lönnborg
Övriga ledamöter:	Linus Brobacke
	Per Öhman
	Kjell Häggvik
	Christian Lagström
	Gigi Sahlstrand
Suppleant:	Marianne Dannbeck

Medlemskap & aktiviteter

Medlem blir man genom att sätta in 150 kr på pg 50 22 80-1 (familjemedlem och ungdom under 18 år 50 kr) Föreningen har ett aktivitetsprogram, inventerar häckfåglar och bedriver observationer vår och höst vid Svartsjöviken och ger ut en årsskrift som behandlar fåglarna i kommunen.

Föreningens hemsida finns på <http://www.mof-ekero.se/>

Rapportera dina observationer i Ekerö kommun på Internet! Gå till: <http://www.artportalen.se>

Ta del av andras obsar på Mälärörna! Gå till hemsidan eller till:

<https://www.artportalen.se/search/sightings/taxon/4000104/area/161/days/7>

Framsida: Pungmes ungfågel, Svartsjö dämme den 9 juni 2016. Foto: Kjell Häggvik

Färgavvikelser hos fåglar

Kjell Häggvik

På Munsö fick Lars och Karin Braun uppleva att en vit skata växte upp på deras tomt. Fågeln hade mörka ögon och föddes med en genetisk avvikelse som kallas leucism (se bilden ovan). Det finns flera olika genetiska avvikelser som förekommer bland fåglar. Här ska dessa fenomen beskrivas utifrån tidigare presentationer av Ullman (2006) och van Grouw (2006). Alla bilder: Kjell Häggvik.

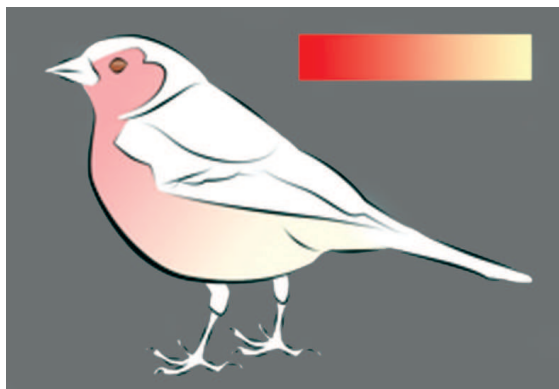
Ibland ser vi fågelindivider som är avvikande i färg gentemot sina artfränder. Ibland beror dessa avvikelser på genetiska fel. Det förekommer även naturliga skillnader mellan individer inom en och samma art.

Skatan som observerades på Munsö var helt vit, men eftersom den hade mörka ögon hade den en genetisk avvikelse som heter **leucism** och inte **albinism**, vilket är den mest kända avvikelserna.

Samtidigt som den vita skatan kunde ses fanns även en ljus gräsand vid Bonadammen. Det är

betydligt vanligare att se sådana avvikelser bland gräsänder än bland skator, däremot kan det vara väldigt svårt att fastställa vilket som är orsaken till just denna avvikelse. Eftersom gräsand och anka som vi föder upp i princip är samma art är möjligheterna stora att vissa vilda gräsänder bär på anlag från anka som ofta har ljusa inslag i fjäderdräkten.

Utöver genetiska variationer beror även fågelns färger på hur nötta fjädrarna är eller om fågeln tillfört en kosmetisk effekt genom att addera

Helvit albino, som har röda ögon, det är blodets färg som lyser igenom. Till höger svagt färgad albino.

något till fjäderdräkten. Vissa färger skapas även genom strukturer i fjäderdräkten och inte via pigment. Exempel på detta är färger som har en blå komponent i sig. Den blå färgkomponenten skapas då ljusets sprids i mycket små strukturer på fjädrarnas yta, liknande regnbågens effekt att filtrera fram en färg.

Många gröna fjädrar beror på ett samspel mellan en strukturell blå komponent och ett gult pigment. Effekten kan ses som en glittrande blå eller grön färg i fjäderdräkten. Rena **albinof**åglar ses sällan i det vilda då det flesta dör innan vuxen ålder. De faller offer för allehanda faror då deras syn både är känslig och nedsatt, pga. av genfelet. Felet medför att de saknar ett enzym (**tyrosinas**)

som behövs för att **melanin** (mörkt pigment) ska bildas. De kommer därför att helt sakna färgpigment baserade **eumelanin** (svarta, grå och mörkbruna pigment) och **phaeomelanin** (rödbruna pigment). De kan dock ha **karotinoid**pigment vilket kan ge gula eller röda färgpartier.

Albinon saknar färgpigment baserade på melanin, men kan ha färger baserade på karotenoid, vilket ger blekgula till scharlakansröda pigment (se skalan för fullt utvecklade färger). Vissa arter som sillgrissla, kaja och råka har endast eumelanin, men hos de flesta fåglar förekommer båda typerna tillsammans.

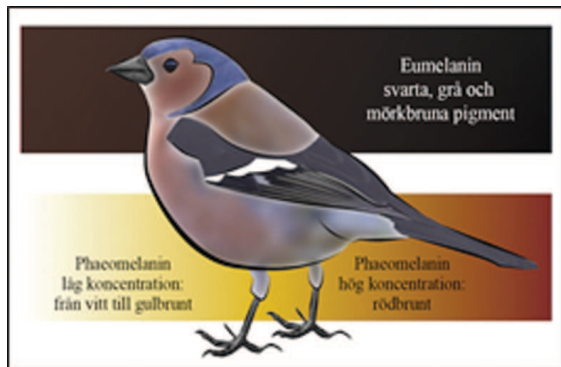

Blåmesen har färgkombinationer av blått och gult. Grön färg är sammansatt av gult och blått. Blått är baserat på fjäderns struktur.

Glittrande grönt gräsandshuvud.

Leucistiska fåglar, såsom den vita skatan på Munsö, har inte samma synproblem som en albino, utan har bättre förutsättningar att leva längre. Den var väl accepterad av sina föräldrar. Troligen får den dock svårt att bilda par och föröka sig. En leucistisk fågel har ett genfel som innebär att den process som lagrar melanin i fjädrarna är störd. Den kan alltså producera melanin och graden av leucism varierar. Det förekommer

Bofink. Melanin ger pigment i brunt och rött.

allt ifrån fåglar med någon enstaka vit fjäder till helvita fåglar. Ögonen är alltid normalfärgade hos leucistiska fåglar, även om fjäderdräkten är helvit. Däremot kan ben och näbb vara såväl färglösa såsom normalfärgade.

Övriga genetiska färgavvikelser är **brun**, **melanism**, **utspädning**, **ino** och **schizochroism**:

Brun. Processen som bildar eumelaninet är ofullständig. Partier som normalt är svarta blir istället mörkbruna. Fjädrarna är dessutom känsliga och bleks snabbt. Förekommer t ex hos "brun" kråka, aningen rosenstarlika

unga starar och ljusbruna så kallade ökenejdrar.

Melanism är förhöjd koncentration av melanin vilket ger helt svart eller rödbrun färg beroende på typ av melanin (eu-/phaeo-). Motsvarande minskning av koncentrationen kallas **Utspädning**. En kraftig kvalitativ reduktion av båda typer av melanin kallas för Ino, vilket leder till att det nästan inte finns något pigment kvar. Även hos en sådan fågel är ögonen rödaktiga. Däremot påverkas inte synen hos en ino, och en vuxen helvit vild fågel med röda ögon (om en sådan går att hitta) är med stor sannolikhet en ino. Schizochroism definieras som fullständig avsaknad av en av de båda formerna av melanin.

Referenser

- Grouw, van. H. 2006. Not every white bird is an albino: sense and nonsense about colour aberrations in Birds. *Dutch Birding* 28:78–79
- Ullman, M. Färgavvikelser hos fåglar, *Vår Fågelvärld*, nr 4, 2006:30–31

Örnar på Mälärörna – en presentation

Urpo Könnömäki

Örnar är ett samlingsnamn för större, bredvingade, kraftfulla dagrovfåglar med grov näbb och vassa klor. Gruppen kan emellertid inte klart definieras och rymmer arter av växlande storlek som inte alla är nära besläktade. Könen har lika dräkter, men honorna är vanligen större. Adult dräkt tar flera år att anlägga. Örnarna är mycket långlivade. Ett stort hot mot främst havsörnen var miljögifter. Idag är olyckor med kraftledningar och vindkraftverk en riskfaktor, för kungsörnen även kollisioner med tåg i Norrland där örnarna äter kadaver på spåret.

Havsörn *Haliaeetus albicilla*

Längd 76–94 cm, Vingspann 190–240 cm. Honan är störst. Fågeln har långa, breda vingar, ving-spetsarna väl ”fingrade”. Ganska kort, trubbigt kilformad stjärt och lång hals och kraftig näbb ger sammantaget en typisk flyktsilhuett, några har liknat en seglande havsörn vid en flygande matta. Frontsilhuett i stort sett plan (vingar svagt kupade, armhöjd, hand sänkt). Aktiv flykt med långa serier av lugna, ganska grunda vingslag, då och då avlösta av korta glid (jfr kungsörn). Kretsar ibland lång tid på hög höjd, drar så iväg kilometervis. Mest aktiv i luften vid stark vind – då sker förflyttningen bekvämt längs höjdryggar på de uppvindar som bildas.

– *Adult*: Brun med ljusare gulbrunt huvud/hals. En del övre vingtäckare och fjädrar på framrygg och skuldror oregelbundet blekt gulsprigade, vilket ger ett något skäckigt intryck. Näbben är gul. Stjärten är helvit, eller vit med brun fläckning vid bas och spets.

– *Juvenil*: Hela dräkten likartat fräsch/sliten. Yttre armpennorna är längre än hos adult, vilket ger buktande bakkant på vingen och stjärten är längre med mindre spetsig kilform. Huvud, hals och kropp är mörkbruna, bröst, buk, rygg och vingovansida rödbruna med breda svarta fjäderspetsar, mindre täckarna ser mörkats ut. (Mörkheten varierar individuellt: en del är svartbruna, andra rätt ljusa). Vingundersidan mörk med diffust ljus fält i armhålan och smalt ljust band längs mellersta täckarna. Stjärt pennorna mörka

med ljusa centra, kan te sig helmörka när stjärten är hopfälld (t.o.m. i flykten!) men tydligt ljusa när den fälls ut i bra ljus. Näbben är mörk. Tygel ljus, bildande en rätt tydlig ljus fläck.

– *Andra ungdomsdräkt* (1:a – 2:a sommar): Dräkten inte längre likartat fräsch/sliten (på grund av påbörjad, långsam ruggning). Rödbruna inslagen blekta, och en del fjädrar på bröst och framrygg har vit bas. Jämnmörka ”byxor”. Näbben är något ljusare grå.

– *Tredje ungdomsdräkt* (2:a – 3:je sommar): Variabel, men genomgående mer enhetligt mörkt. Jämnbunare fjädrar anläggs på bröst, framrygg och vingar. Vissa fortfarande vitbrokiga på rygg och bröst. Näbb grågul.

– *Fjärde ungdomsdräkt* (3:je – 5:te sommar): Tydligt skild från föregående genom större likhet med adult, även om en del ljusa inslag dröjer kvar, och huvud/hals ännu är rätt gråbruna. Näbben är blekgul, ögat ljusbrunt.

Läten: Vanligen tyst utom under häcktiden. Vanligaste läte, särskilt i boets närhet, är en gäll, kacklande ramsa av hårda toner, vagt påminnande om spillkråkans revirrop, hanen mer ljusröstad än honan, ”kli kli kli ...”. Varnar med, djupare, hårda, knackande ”kleck”, några få utrop, långsamt upprepade.

Havsörnen häckar längs havskuster och i skogsområden, gärna vid större sjöar och floder. Den är sällsynt, men har blivit vanligare på senaste åren. Idag finns cirka 700 par i Sverige som också lyckas väl med häckningen. Gamla fåglar är ofta

Foto: Magnus Friberg

Ungfågel av kungsörn med stora vita partier på vinge och stjärt.

stannfåglar i reviret utom längst i norr, ungfåglar är mer flyttningsbenägna, de strövar runt i flera år innan de etablerar revir. Födan består gärna av fisk, men även andfåglar och kadaver. Boet är mycket stort, i kronan eller övre tredjedelen av ett gammalt träd; det återanvänds om paret inte störs.

Havsörnen har successivt blivit allt mer vanlig på Mälärörna. Den har också börjat häcka igen efter många decenniers bortavaro. Vi kan förvänta oss att antalet revir kommer att öka.

Kungsörn *Aquila chrysaetos*

Längd 80–93 cm. Vingspann 190–225 cm. Födan består av däggdjur (hare, kanin, ekorre, gnagare, t.o.m. ungräv), hönsfågel och kadaver. Arten är en mångsidig jägare, kretsar högt upp på spaning efter byte eller drar fram på låg höjd för att överraska sitt byte på duvhökmaner. Sitter också gärna och spanar från trädtoppar långa perioder. Boet är väldigt stort, i gammalt träd eller på klipphylla; återanvänds om paret lämnas i fred. Häckningen lyckas inte varje år. Främst i Norrland sker viss förföljelse (renägare?) men även ostörda örnar har ibland svårt att lyckas. En kritisk period verkar

vara strax efter ungarnas kläckning då man både i Skåne och i Småland konstaterat att små ungar svultit ihjäl. Kungsörnen är en stor, långvingad örn med karakteristisk lång stjärt, ungefär så lång som vingbredden. Silhuetten typisk också genom att vingarna smalnar av något in mot kroppen och vid handens innerdel, vilket ger S-formad vingbakkant, tydligast hos ungfåglar. Flykten är kraftfull, ofta 6–7 ganska djupa, långsamma vingslag avlösta av glid i 1–2 sek., så ny vingslagsserie osv.; flyktbanan är rak. Frontsilhuett i kretsflykt och ofta i glidflykt, typisk med vingarna höjda i grunt V. Glider ibland även på planare eller lätt kupade vingar. Gemensamt för alla dräkter är rätt mörkt brun grundfärg med kontrasterande gulbrunt eller ljust rödbrunt nackdok (variation, ingen ålderskaraktär).

– *Adult*: Ving- och stjärt pennor basalt grå med 3–5 grova, mörka tvärband och med breda svarta spetsar. Övre mellersta och inre större vingtäckare blekta och slitna, bildar oregelbundet diagonalställt ljus fält (varierande tydlighet). Bröstfläck och undre mellersta vingtäckare ofta ljusare rödbruna.

– *Juvenil*: Stora vita fält mitt i vingen(handpennor

och yttre armpennor med vit bas) samt vit stjärtrot. Undantagsvis är de vita på vingen reducerat till liten fläck (mängden vitt således ej åldersrelaterad). Övre vingtäckarna enhetligt bruna, saknar ljust täckarfält. Vingbakkanten S-formad. Samtliga vingpennor likartat fräscha/slitna.

– *Andra ungdra*kt (1:a – 2:a sommar): Som juvenil men har ljust täckarfält ovan, och dräkten inte längre enhetligt fräsch/slitna.

– *Tredje ungdra*kt (3:e – 5:e sommar): Som 2:a ungdrakt men har ett varierande antal pennor av adult typ, grå med tvärband, bland dem av juvenil typ. Det vita på stjärtroten är kvar längst, ibland finns vitt kvar fastän vingarna ser utfärgade ut.

Läten: Tystlåten. Ett klagande, visslande ”klyh” hörs ibland. Ungarna och honan tigger med tvåstaviga ”pi-tjulp”.

Häckar i bergstrakter och vidsträckta höglänta skogar i Norrland och ibland även i mindre skogar i lågland och kustland (t.ex. Skåne, Gotland). Häckar även glest i övriga Götaland och på några ställen i Svealand. Stannfågel i söder, mer flyttbenägen i N, särskilt ungfåglarna. År 2016 beräknades det finnas 450 revir och noterades 157 lyckade häckningar.

Kungsörnen är sällsynt gäst på Mälärörna vår och höst. Några sommar- eller vinterstannande kungsörnar har inte noterats.

Mindre skrikörn *Aquila pomarina*

Längd 55–65 cm. Vingspann 143–168 cm. Födan består av små däggdjur, groddjur samt en del fåglar och insekter. Boet i träd.

Fältkännetecken: Medelstor, mörk, kompakt örn. Vingarna är jämnbredda, spetsarna djupare ”fingrade” än vråkar men ej fullt så framträdande som hos övriga större *Aquila* arter. Handen är inte så fyllig, den sjunde handpennans ”finger” är nästan obefintligt (juv.) eller kort (ad.). Stjärten är rundad, stjärtlängden är drygt 2/3 av vingbredden. I frontsilhuett är vingarna något vinklade vid knogen, och handen är sänkt, särskilt i glid, något också i krets (sänkt hand ses även hos andra arter, framför allt hos större skrikörn

och stäppörn). Vingslagen är rätt raska. Huvud och hals är vråklika och näbben är klen för en örn. Näsöppningen är rund vilket är typisk för de båda skrikörnarna. Den bestäms lättast på dräkten: mörkbrun med kontrasterande ljusare huvud/hals och övre vingtäckare; en liten vitaktig handbasfläck ovan är typisk; de flesta har lite vitt på övre stjärttäckarna. Vingundersidan har hos flertalet ljusare vingtäckare än pennor (mjölkchokladbrunt mot mörkgrått; få som ses bra i gott ljus är svårbedömda); vingpennor oftast tätt mörkt tvärbandade (ses blott på nära håll), de mörka banden minst så breda som de ljusare mellan dem; (tvärbandningen distinkt ända ut till spetsen; en del fåglar har helt obandade pennor).

– *Adult*: Mindre och mellersta övre vingtäckarna ljust gulbruna, bildande ett välavgränsat fält på framvingen; hjässa/nacke ljusa; rygg mörk (oftast) eller något ljusare brun beroende på ruggning och blekning. Vit handbasfläck, liten men tydliga vita spetsar på större armtäckare, arm- eller stjärtpennor. Iris gulbrun (större skrikörn: mörk).

– *Juvenil*: Övre och undre vingtäckarna (mindre och mellersta) mörkare än hos adult, mellanbruna, ändå vanligen en aning ljusare än större täckarna och vingpennorna. (Några har dock förvillande mörka undre vingtäckare.) Huvudet är brunt med rödgulbrun nackfläck (bleks till vit). Den vita handbasfläcken är rätt omfattande, ofta utflytande över inre handpennorna. Övre och undre större täckarna samt ving- och stjärtbakkant är smalt vitspetsade; övre yttre mellersta vingtäckarna ofta vitspetsade också, men ses sällan i fält. Tendens att ha utbuktande armpennor (olikt ad.).

– *Följande ungdra*kter: Adult dräkt anläggs på ca fem år, men åldersbestämning i fält utöver juvenil och adult är svår; emellertid kan ruggning av handpennor ge en ledtråd – bara de inre handpennorna byts andra kalenderåret, både några inre och några yttre samtidigt under senare somrar.

Läten: Talför på häckplats. Ljusröstade skällande ”k-jip”, ibland liknat vid en liten hunds skall. Hanen låter höra utdragna visslande ”viik” under flyktspelet.

Häckar i skogstrakter eller större dungar i slättområden, närmast i Baltikum; sommargäst från tidigast april och ibland ändå in i oktober, övervintrar i Afrika. Lokalt rätt talrik flyttare genom Turkiet och Mellersta Östern.

Mindre skrikörn har rapporterats 17 gånger i Uppland enligt Artportalen. När blir det Mälarnas tur?

Större skrikörn *Aguila clanga*

Längd 59–69 cm med ett vingspann på 153–177 cm. Föda: daggdjur och kadaver. Boet i träd.

Fältkännetecken: Flyktsilhuett mycket lik den mindre skrikörns, skiljer sig blott ringa på att ha fylligare hand med något längre ”fingrar”. Näbben är medelgrov. Näsöppningen rund. Bestäms ofta säkrast på dräkten: mörkbrun med normalt mörkare vingtäckare än vingpennor undertill (tvärtom hos mindre skrikörn) och saknande välangränsade ljusa täckarfält ovan. Vit handbasfläck ovan, mer suddig, främst bildad av basalt vita handpennskaft, och mer utflytande så att den nästan når vingframkanten. Vingpennor undertill vanligen tätt mörkbandade, mörka banden smala och mer otydliga mot pennspetsarna; en del fåglar helt obandade pennor.

– *Adult, typisk*: Mörkbrun med något ljusare brunt huvud, framrygg och övre vingtäckare (diffust, svaga kontraster) samt med diffusa, vitaktiga handbasfläckar och hos många, lite vitt på de övre stjärttäckarna. Framvingen undertill normalt mörkare än större täckarna/vingpennorna, men inte så få ter sig jämnt mörka. En framträdande ensam vit halvmåne eller fläck undertill basalt på yttersta handpennorna är ett gott indicium, men vissa har två smala halvmånar, en på handpennbaserna och en svagare på handtäckarbaserna, precis som mindre skrikörn.

– *Adult, ljus*: Några är ljusare bruna på huvud och vingtäckare, påminnande om mindre skrikörn, men saknar såväl mörk framrygg som tydlig avgränsning av ljust täckarfält på ovansidan, är blott diffust ljusare brun där.

– *Juvenil, typisk*: Brunsvart med purpurton i

Kommer Du ihåg Tönn?

En större skrikörn född i Baltikum 2008 besökte hela Norden. Satellitspårningen visade att den via Finland och Haparanda passerat ner genom de flesta landskap i Sverige. Många av dem hade inte ens arten noterad på landskapslistan. Inte förrän han anlände till Öland upptäckte skådarna honom. Tönn var i början mycket försiktig med att korsa stora vatten, därav kanske omvägen över Haparanda. Det visade sig att Tönn sedan övervintrade i sydöstra Spanien. Sändaren tystnade 2014. Vid 8 års ålder häckade Tönn för första gången i sitt födelseområde och fick en unge. Man lyckades fånga Tönn igen 2016 och han har nu en ny modern satellitsändare. Följ Tönn på:

<http://birdmap.5dvision.cc/index.php?lang=en>

varierande grad och tydlighet överströdd med beige/vita fläckar och fjäderspetsar. Fåglar med stora fläckar är mycket karakteristiska: fläckarna bildar vita pärlband längs alla vingtäckare. De med minst fläckar närmar sig i utseende juvenila mindre skrikörnar med maximal fläckning. Undantagsvis smälter ljusa prickarna på nacken samman till en fläck som hos mindre skrikörn. Huvud mycket mörkt med kontrasterande gula mungipor. Framvingen undertill är alltid brunsvart, tydligt mörkare än mellangrå större täckare/pennor. Armpennor långa och vingens bakkant buktar ut. Dräkten enhetligt fräsch/sliten.

– *Juvenil, ljus*: Variabel. Grundfärg ljusare, med ringa eller rikligt inslag av rödbrunt, ofta kraftigt fläckad eller längdstreckad i gulbrunt. Kan förväxlas med mindre skrikörn på långt håll, men känns vanligen igen på inslag av mörkbruna fjädrar på huvud, hals och övre och undre vingtäckare, således ej så homogent brun; den diffusa, mer utbredda handbasfläcken är ofta ett bra indicium också.

– *Efterföljande ungdräkter:*

Juvenila dräktens fläckar återkommer även i nästa dräkt, men mindre tydliga. Adult dräkt anläggs således inte förrän efter fem–sex år.

– *Läten:* liknar mindre skrikörnens men är lägre i tonhöjd. Oftast hörs ett skällande ”kjak”, enstaka eller upprepat. Hanen låter höra utdragna visslande ”viiik” under flyktspelet.

Häckar sällsynt i skogs-trakter vilka helst ska ha in-slag av floder och träskland. Huvudsakligen kortflyttare som övervintrar i utbred-ningsens södra del samt i Mellersta östern.

Större skrikörn har rapporterats 32 gånger i Uppland enligt Artportalen, därav en gång på Mälärörna vid Svartsjövikens.

Mycket sällsynta örnar

Förutom de ovan uppräknade arterna besöker ett flertal andra örnarter Sverige och kan tänkas bli påträffade i Ekerö kommun. Stora rovfåglar har kapacitet att flyga mycket långs sträckor på kort tid (det visade den satellitmärkta skrikörnen Tönn prov på, se bild). Här ska ytterligare tre arter tas upp. Om man ser en misstänkt örn och inte har stor tidigare erfarenhet rekommenderas dessutom omgående noggrann kontroll i en fälthandbok.

Kejsarörn *Aquila heliaca*

Stor men något mindre än kungsörn som den mest liknar. Stjärten är kortare och vingarna hålls mer plant. Den gamla örnen är mycket mörk men med vita fläckar på skuldrorna. Ungfågeln är ljusare, de inre tre handpennorna är tydligt ljusare än vingen i övrigt. Ljusfläckig på kropp och särskilt på vingarnas ovasida. Övergumpen är dessutom vit. När fågeln åldras kan den ge ett brokigt intryck innan den anlagt den gamla fågelns dräkt.

Foto: Madis Leivits

Större skrikörnen Tönn, 8 år gammal 2016 och med ny sändare.

Häckar närmast mellan Svarta och Kaspiska haven. Enstaka fåglar brukar uppträda i södra Sverige, främst på Öland och i Skåne.

Stäppörn *Aquila nipalensis*

Stor men mindre än kungsörnen. Grov näbb med tydligt gul mungipa. Ungfågel med vitt band längs vingarnas mitt, både över och under. Gammal fågel påminner om större skrikörn.

Häckar närmast från Kaspiska havet och öst-erut. Enstaka fåglar brukar synas främst på Öland.

Ormörn *Circaetus gallicus*

Stor ljus örn men mindre än kungsörn. Korthalsad med brett rundat huvud, ser sittande lite ugglelik ut men detta syns inte i flykten. Kan rytla. Den ljus undersidan skiljer den från andra arter. Huvudet är mörkare. Stjärten har tre jämnt fördelade tvärband.

Förekommer närmast i södra Ryssland men även omkring Medelhavet. Ses relativt ofta på Öland. Troligen den art om det finns störst möj-lighet till att stöta på i Mälardalen.

Referenser

Mullarny, K., Svensson, L., Zetterström D. 2009
Fågelguiden. Vicenza.

Örnkoll

Christian Lagström

Varje vinter inventeras örnarna i sydöstra Sverige. Inventeringen leds av fågelstationen Rördrommen i Eskilstuna. MOF har deltagit i dessa inventeringar i viss utsträckning. Här redovisas utvecklingen av antalet sedda individer åren 2004–2016. Helt klart går förnyringen och beståndsutvecklingen bra för våra mellansvenska havsörnar.

Rovfåglar har en särskild plats i många fågelskådares hjärtan. Man ser dem kanske mer sällan än andra familjer av fåglar, men när dom väl dyker upp är det svårt att inte helt hypnotiseras av deras skönhet.

Det mest vanliga är nog att man extremt kort får syn på en ormvråk i ögonvrån som spanar från en stolpe på viltstängslet längst med motorvägen. Eller så har man turen att få ett blyxtbesök av sparvhöken vid fågelbordet innan den snabbt drar vidare efter misslyckad jakt (mest vanligt) eller, om det är en skicklig

jägare, med en mindre lyckosam fröätare i klorna. Helt klart slås man av deras effektivitet, skönhet och styrka. Inte undra på att rovfåglar i alla tider varit en symbol för det som vi önskar att vi själva var.

Oavsett upplevelser så finns det många fina minnen som vi som rör oss i naturen bär med oss. Och rovfåglar i alla ära, inom familjen finns det arter som kanske mer än andra tar andan ur oss. Jag tänker då särskilt på våra örnar. Ingen av rovfåglarna i Sverige har samma tyngd och storlek som vår största örn, havsörnen. Har

Foto: Lars-Erik Eklund

Havsörn som ringmärkts i finska Lappland 1997, nu år 2014 i västra Mälaren.

Bilder från Grankulla vid inventeringen 2016.

Foton: Kjell Häggvik

man turen med sig så kan det bjudas in till de mest fantastiska observationerna. Självt har jag haft turen många gånger, och några tillfällen utmärker sig mer än andra. Särskilt minns jag den jagande havsörnen på Färingsö, som under en lång stund kretsade över en förtvivlad sothöna som säkert dök under vattenytan ett 30-tal gånger innan örnen till slut tröttnade och gav upp. En blek vinterdag såg jag två havsörnar på hög höjd över isen ropade till varandra och med gälla pip visade upp en extrem luftakrobatik som avslutades med en parning i toppen på en stor tall. Det var en magisk upplevelse. Havsörnen är Sveriges största rovfågel med en vingbredd på nära två och en halv meter. När den tar sig fram i lufthavet kan den ibland liknas vid en bred halsduk som vinden fångat upp. Den är tung och ofta är det med möda som den tar höjd de dagar då varma uppåtvindar saknas. Vi har tur på Mälärörna, för 50 år sen var havsörn en ovanlig syn över våra vatten. Idag har den återhämtat sig efter att hotet från miljögifter som DDT och PCB minskat, och föryngringen går stadigt framåt i Mälardalen. Det forskas en hel del på näringskedjornas s.k. toppkonsumenter, de arter som oftast drabbas först och hårdast när miljön förändras. Och trenden är god, tack vare förbud för användningen av vissa kemiska substanser och bekämpningsmedel, olika stödprojekt och skyddandet och vårdandet av viktiga biotoper, kan vi åter igen njuta av de stora rovfågeln över Mälaren och längst våra kuster. Idag ser man till

och med havsörnen med jämna mellanrum över huvudstaden. Ett tecken på att många problem i naturen minskat.

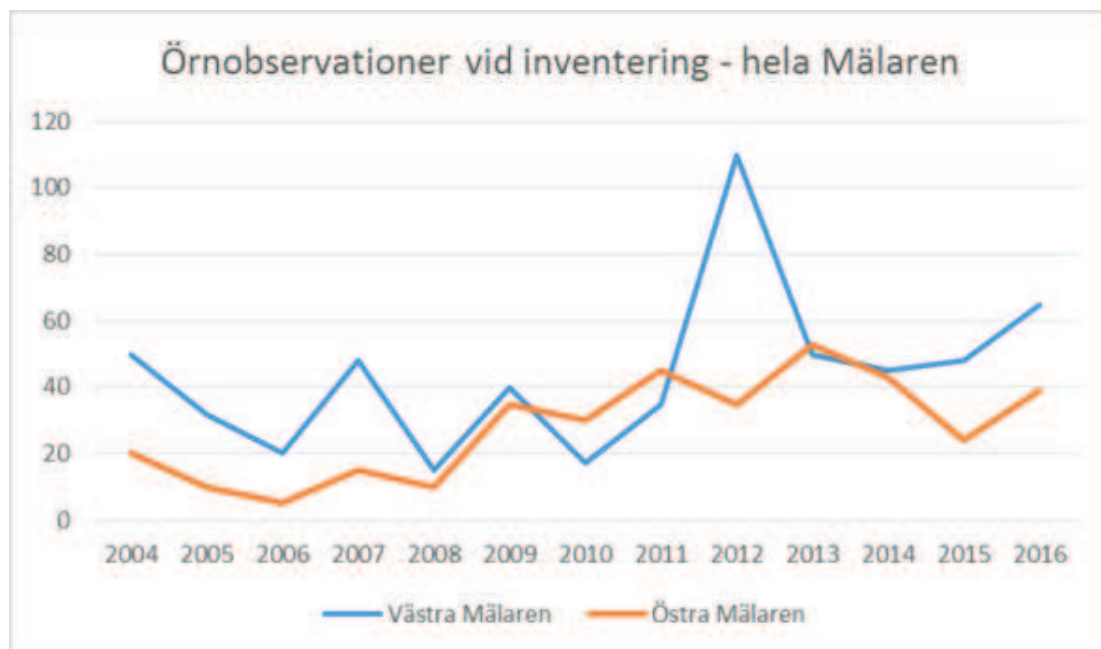
Av alla projekt som genomförs är det en inventering av örn som lockar många deltagare från allmänheten. Varje år anordnar fältstationen Rördrommen nära Eskilstuna en örnräkning. Platserna för inventeringen sträcker sig från Östersjön i öst till Väneren och Vättern i väst. Ofta uppgår antalet inventeringspunkter till närmare 100 stycken, och hos oss från MOF och inom Ekerö kommun finns det flera mycket strategiska platser där man ofta kan räkna med att få se havsörn. Vi tillhör östra Mälaren, och det är bl.a. dessa data som presenteras i diagram 1. Upplägget är enkelt men ändå en viktig del av arbetet med att ta reda på hur läget för havsörnen inom detta geografiska område ser ut.

Under två timmar, mellan kl. 1000 och 1200 en förutbestämd vinterdag i mars månad, ska respektive observationsplats räkna framförallt havsörn, men också kungsörn om man har tur att se den. På Mälärörna fanns det förra året två bestämda platser, dels på Adelsö vid Lastberget (en plats som under flera år bemannats av Björn Lindblad) men också på norra spetsen av Färingsö på Grankulla. Tidigare år har MOF även haft en tillfälligt bemannad inventeringsplats vid Svartsjövik. De två första platserna ligger strandnära och med en fri sikt ut över öppna fjärdar och vatten. Platserna är med omsorg valda för att öka

chanserna till att få goda observationer även på långt håll. Var 15:e minut blir inventeringsplatsen uppringd av sambandscentralen, som då sitter på Rördrommens Fältstation, för att stämma av antalet observationer och säkra så att inga dubbelräkningar förekom på platser som ligger nära inpå varandra. Varje år är detta en imponerande organisation som säkerställs av fältstationen Rördrommen med Sten Ullerstad som samordnande eldsjäl. 2016 års inventering gav totalt 180 inrapporterade fåglar inom hela området och på observationsplatsen på Grankulla fick vi till slut se en havsörn som kom inflygande från Brofjärden och slog sig ner i en stor tall på Dävensö. Bästa kvarten (som nämnts ovan ringde sambandscentralen på Rördrommens fältstation runt till de nästan 100 observationsplatserna varje kvart) gav över 100 enskilda individer inom hela inventeringsområdet. Ett imponerande antal som i alla fall kan ge oss en fingervisning om antalet fåglar som finns i denna del av landet under vintern.

De senaste årens inventeringar visar att antalet havsörnar inom denna del av Sverige ökar. Inventeringarna startade 2004, och sen den startade kan man få en idé om hur populationen utvecklats (se diagram 1). Trenden följer den forskning som gjorts på havsörn, antalet individer i Sverige och i Mälaren ökar. Havsörnen minskade drastiskt i Sverige under 1970 och 1980-talet på grund av miljögifter, men idag fungerar föryngringen igen och antalet lyckade häckningar per år är nu i samma nivå som den var på 1950-talet. Detta gör att alla som vill idag relativt enkelt kan få en av de häftigaste naturupplevelsorna bara genom att bege sig ut i naturen.

Enligt "Fåglarna i Sverige" fanns i slutet av 00-talet 530 par havsörnar i Sverige och idag har säkert antalet passerat 600. Nästan hälften av paren finns i östra Svealand där på många håll alla lämpliga örnrevir redan är besatta. Ett 100-tal av paren finns i Norrbottens län.

Figur 1. Observerade havsörnar mellan åren 2004 och 2016 för östra och västra Mälaren. Trenden visar att antalet observationer för Mälaren i sin helhet ökar något. Detta ger oss en anvisning om att föryngringen av örnpopulationen fungerar. Data från fältstationen Rördrommen, Eskilstuna.

Fågelresa till Öland och Gotland 1955

Jan Sondell

Många äldre fågelskådare har säkert haft upplevelser i ungdomen som gett bestående minnen för livet. Nedan följer en berättelse om en skådarresa per cykel som gjordes för över 60 år sedan. Berätta gärna om era fågelminnen i Fåglar på Mälärörarna! Jag skickar efter detta stafetten vidare!

Om man hade goda argument kunde man få ledigt från terminsavslutningen på ”Karro”, Karolinska Allmänna Läroverket för gossar i Örebro, som det hette där jag gick i skola. Att studera fåglar var ett fullgott skäl och jag kunde med två kamrater i sällskap starta en fågelresa till Öland redan den 5 juni, några dagar före den formella skolavslutningen.

Resan gick med cykel söderut, första övernattning skedde vid Roxen till musik av rördrom och ett första delmål dagen därpå var mellanspettarna vid Bjärka Säby. En major Ekenstam visade oss ett bo i en grov ekgren på hans trädgårdstomt i Brokind. Vi kunde ligga på rygg i gräset under trädet och se makarna byta av varandra med ruvingen. På vägen intill hade Sveriges Radios legendariske Sture Palmér parkerat sin Duett och satt upp en parabol. Mellanspetten skulle införlivas i hans ljudbibliotek.

Efter några timmar fortsatte vi mot Kalmar och Öland. I sammanhanget kan nämnas att vi unga ornitologer ville förutom att upptäcka nya arter (begreppet kryssa fanns ännu inte), också ringmärka så många fågelungar som möjligt när tillfälle gavs. Riksmuseet lämnade på den tiden ut fågelringar till ynglingar (det fanns inga kvinnliga skådare) utan så särskilt noggranna bakgrundskontroller. Längs vägen såg vi t.ex. ett bo av spillkråka. Ungarna skulle ha ringar! Boet låg säkert 4–5 m upp i en asp. Att klättra på den släta stammen och sedan få ut ungarna var inte lätt. Tänk om man slant och blev hängande med armen i bohålet! Med stort besvär kunde dock en unge lirkas ut och förses med ring.

Nästa tältplats blev Gamleby och därefter

Oskarshamn. Vid Strömserum skulle det finnas häckande havsörn – en sällsynthet på den tiden. Vi lyckades också se ett gammalt par segla omkring, kanske hade de misslyckats med häckningen på grund av då höga miljögifterhalter. Vid 11-tiden den 9 juni tog vi färjan till Öland – någon bro var ännu inte ens påtänkt. Målet var Södra Udden men under vägen stannade vi ofta och ringmärkte ungar av vadare, mest tofsvipa men också en och annan storspov och strandskata. Det kryllade nämligen av vadare i beteshagarna längs vägen. Sist biten mot udden över Schäferiängarna var obeskrivligt stenig – kalkstenshällarna utgjorde enda vägbeläggningen.

På södra udden spanades en del ovanliga arterna in under några dagar: skärfläcka, gravand, kentsk tärna, höksångare, mindre flugsnappare etc. I fångsten vid stationen stack en svart rödstjärt ut. Den 12 juni cyklade vi norrut igen. Tältet restes vid Möckelmossen med häckande svarttärnor och svarthakedoppingar. Den 14 besökte vi Petgårde träsk, även där fanns svarttärnor och några dvärgmåsar. Inte mindre än 6 par rödspov noterades även tillsammans med bon av ängshök och brun kärrhök. Vi mötte den numera välkände andforskaren Leif Nilsson som levde farligt genom att försöka tända ett bensinkök i tältet. Vi besökte också Knisa mosse, även där fanns svarttärnor och svarthakar.

Under cykelfärden på Öland ringmärkte vi 65 ungar av tofsvipa och 5 ungar av storspov längs vägen. Detta vore nog svårt att återupprepa idag.

Den 17 juni tog vi färjan till Gotland. Från Norderstrands camping vid Visby var det inte långt till halsbandsflugsnapparna i Botaniska

En storspovunge är en rejäl krabat.

trädgården. En lektor Bruun som vi träffat på färjan bjöd på utflykt till Lina myr. Tyvärr var den utdikad och torr. Vi fortsatte mot Fårö. I anteckningsboken har jag noterat för den 19 juni: "1 ex av KÖRP". Under de tre år jag skådat fågel i mellersta Sverige hade jag dittills inte sett någon korp. Den saknades helt i den mellansvenska fastlandsfaunan på den tiden. Första målet på Fårö var Aurgrundets lotsstation. Därintill bodde en mäterlots Wiksten som visste allt om blåkråka. Han visade oss en gammal tall där blåkråkan häckade, en fantastisk upplevelse att se kråkan komma och flyga in i boet.

Vi cyklade sedan norrut och skådade i de vätar som fanns insprängda i landskapet. Efter att ha beundrat raukarna vid Långhammars Hammar upptäckte vi en stor svart fågel på 25 m höjd som attackerades av trutar. Fågeln visade sig

vara en svart stork som snabbt steg uppåt i termiken och försvann som en prick i det blå. Tyvärr blev det alltså ingen närstudie. Vi gissade redan då att den kanske hade kommit in från Lettland som bara ligger 150 km österut.

Nästa stopp var Ulla Hau, ett område med sanddyner och enda lokalen för fältiplärka norr om Skåne och Halland. Vi hittade ingen lärka där men väl på sandstranden intill där vi tvingade oss till ett hygienbad i det högst 14-gradiga vattnet! Nu var det bara en programpunkt kvar på Gotlandsresan: Karlsöarna! Dit anlände vi vid middagstid den 22 juni. Min minnesbild är att fågellivet var detsamma då som idag även om jag vet att alkorna ökat i antal sedan dess.

Den gamla gotlandsångaren Drotten tog oss till Nynäshamn. Jag minns att jag låg i sovsäck på däck i tystnaden och såg stjärnhimlen röra sig från sida till sida. Trots att det var lugnt krängde den gamla damen. När vi kommit fram till huvudstaden fanns några timmar att slå ihjäl innan ångaren Örebro III avgick vid 18-tiden från Rid-

darholmskajen. Vad kunde vara bättre än att pusta ut på Biologiska Museet på Djurgården?

Resan med Örebro III blev en upplevelse även om sömn delvis begränsade intrycken. Jag minns passagen av Kungshatt, där satt en hatt som idag. Jag har också noterat att leden förbi Ekerö var vacker. (Föga anade jag då att jag skulle flytta till Ekerö 15 år senare.) Sedan vaknade jag i Hjälmare kanal inför utseglingen på Storhjälmaren. Mitt för Valön stannade ångbåten till och lastade ombord en knippe nyhuggna björkar som levererades med hjälmarsnipa från land. Träden sattes upp längs relingen. Det var ju midsommardagen den 25 juni! Återkomsten med lövad båt till Örebro kändes bra – mindre bra var att detta var ett av de sista åren man kunde åka reguljär ångbåtstrafik från Stockholm till Örebro. Jag är dock glad att jag hann uppleva en sådan resa.

Foto: Jan Sondell

Ett blåkråkbo låg i denna tall på Fårön.

Backsvalan – dagsläge och lite mer historik

Bengt Legnell

Som jag skrev i Fåglar på Mälärörna 2015 är backsvala en hotad art i kommunen med bara en förekomst, Jehanders grustag vid Löten på Munsö. I tabell 1 nedan sammanställs data från Löten hämtade från Artportalen åren 2003–2016.

Det är ofta svårt att uppskatta antal svalor och aktiva bohål i kolonierna. Olika tekniker används. Många rapportörer verkar ha räknat antalet bohål för att sedan multiplicera detta antal med två för att få fram antal fåglar. Det är liksom ibland svårt att avgöra vilka bohål som är ”aktiva”, vilka hål som endast är påbörjade och vilka som härstammar från föregående år. Således kan några av siffrorna i tabell 1 vara en överskattning av antalet backsvalor eller av aktiva bohål i kolonierna.

Av tabellen framgår att backsvalan på det hela taget klarat sig bra i grustaget vid Löten, även om

variationen mellan åren är stor. Delvis kan detta också bero på bristande rapportering vissa år eller överskattning av antalet par genom att räkna bohål. I månadsskiftet maj – juni 2016 kunde jag räkna in 220 par och 440 bohål i en nordlig och en sydlig koloni inom brytningsområdet. På grund av

Tabell 1. Data från Artportalen om observationer av backsvala i grustaget Löten på Munsö, Ekerö kommun.

Datum	Plats	Antal fåglar	Antal bohål	Antal per år	Kommentar
2003-06-15	Löten	100	?	100	
2004-06-04	Löten	100	113	100	
2008-05-28	Löten S delen	30	70	30	
2010-06-05	Löten N delen	30	?		”Laxsjön”
2010-07-01	Löten S delen	100	100	230	”100 aktiva bohål”
2011-06-18	Löten N delen	50		50	”Laxsjön”
2012-? -?	Hela Löten	?	387	>150	Info från Sören Lindén
2013-06-07	Hela Löten	352	258	352	
2014-05-25	Löten N delen	120	?		
2014-05-31	Löten, S-delen?	30	?	150	
2015-06-17	Löten S delen	35	?		
2015-06-20	Löten N delen	80	≥100	115	
2016-05-29	Löten S delen	120	190		
2016-06-01	Löten N delen	100	250	220	

Tabell 2 Antal kolonier av backsvala olika tidsperioder de östra delarna av Uppland och Sörmland.

Kommun	2000-03	2004-08	2009-14	2015	2016
Ekerö	4	3	1	1	1
Botkyrka	3	2	4	1	3
Södertälje	1	1	1	1	2
Haninge	1	1	1	0	0
Värmdö	3	2	0	0	0
Upplands Bro	1	2	2	1	0
Nynäshamn	3	4	2	1	0
Upplands Väsby	1	1	2	0	0
Sigtuna	1	2	1	0	1
Järfälla	0	1	0	0	0
Norrtälje	4	6	3	2	2
Summa	22	24	17	7	9

kyla och regn var förhållandena 2015 besvärliga. 2016 var ett bättre häckningsår. Ökningen mellan 2015 och 2016 som också gäller antalet i Löten kan ha att göra med detta.

I tabell 2 har jag från Svalan kommunvis sammanställt antalet rapporterade kolonier i östra delarna av Uppland och Sörmland. Det är ändå svårt att utifrån dessa data ange någon helt säker trend, men en viss minskning har troligen skett, siffrorna tyder på detta.

Rent allmänt kan sägas att "grustagepoken" i Sverige är över och gruset allt mer ersätt av material från bergtäkter där materialet krossas till rätt kornstorlek. Vill vi ha backsvala kvar som häckningsart i östra Svealand måste häckningsslänter i framtiden planeras av naturvårdsintresset. Varje koloni behöver årligen en ny slänt för att svalorna ska trivas men den kan vara ganska begränsad i storlek. Roligt är att Jehanders i Löten förstått detta och tar väl hand om sina svalor.

En del av bohålen 2016 i norra delen av Löten, Munsö.

Häckfågelinventeringar i Svartsjö 2016

Urpo Könnömäki

I Svartsjöviken har nu de häckande våtmarksfåglarna inventerats under sjutton år, 2000–2016. Sammanlagt 56 revir av 12 olika arter har noterats 2016. I Svartsjö dämlä som ligger alldeles intill har inventeringar gjorts i tolv år, 2005–2016. Resultatet är något sämre än fjolårets. För övriga fågeliakttagelser hänvisas till "Observationer i Ekerö kommun 2016", sidan 21.

Svartsjöviken

Som en aktivitet i arbetet med "Projekt Svartsjöviken", vilket bl.a. innefattar restaurering av våtmarksbeten vid Svartsjöviken, startade fågelinventering av Svartsjöviken år 2000. Här ska inventeringsresultaten för det sjuttonde året 2016 redovisas.

Fältarbetet har i huvudsak utförts av författaren. Under perioden april – maj 2016 gjordes 5 besök. Som huvudmetod räknas antalet par som bedömdes hävda revir, men iakttaga bon och ungpullar kompletterar observationerna. En svårighet ligger i att skilja rastande fåglar från revirhävdande par. Vidare kan det vara mycket svårt att separera häckande par från yngre fåglar som finns i området men inte häckar, detta gäller främst gässen.

Häckfågelinventeringen har kompletterats med iakttagelser som rapporterats på *Artportalen*. Inventeringsresultatet framgår av tabell 1. De osäkerhetssiffror som anges i det följande är subjektiva bedömningar. Här följer kommentarer per art.

Skäggdoppning Enstaka fåglar sågs. Ingen häckning.

Knölsvan Ett par hävdade revir. Inga ungar sågs.

Grågås Nästan omöjligt att lokalisera bon, då dessa läggs dolt i vassen och häckningen startar mycket tidigt. 4 par med ungar kunde iakttagas i viken. De flyttade sedan till Dämlä.

Kanadagås Normal förekomst. Osäkerheten är ca ± 2 par.

Gräsand Arten noterades i samma omfattning än under 2015. Antalet redovisade par har en osäkerhet på ca ± 3 par. Ungarna har förflyttats till Dämlä.

Snatterand Enstaka fåglar syntes i viken.

Skedand Enstaka fåglar syntes i viken.

Årta Inga fåglar syntes i viken i år.

Knipa Hur många par som verkligen häckar är osäkert. Noterat antal par (4) har en osäkerhet på ca ± 1 . Ungar sågs i Dämlä.

Storskrake Svårt att veta hur många storskrakar som häckar. Tre honor sågs med ungar.

Vattenrall Hördes vid dikesmynningarna på östra och västra sidan.

Sothöna Den vanligaste vattenfågeln. Antalet par (7) har en osäkerhet på ca ± 2 .

Tofsvipa Uppskattningsvis 9 par höll till främst på mader och omgivande betesmark. I vilken utsträckning de häckade är osäkert.

Rödbena Fåglar fanns tidvis i sydöstra delen av viken. Ingen konstaterad häckning.

Enkelbeckasin En mycket svårinventerad art som trivs bäst i lite mer högväxt madvegetation.

Brun kärrhök Ett par höll till i området. Ungfåglar sågs.

Gulärta Uppskattningsvis fyra par fanns på sydöstra sidan.

Ängsfiplärka Något färre än i fjol.

Buskskvätta Något färre än i fjol.

Övriga inte inventerade mindre tättingar

Vanligast i vass- och buskmarkerna har sävsparven varit, följd av sävsångaren. Rörsångaren förekom mera sparsamt.

Tabell 1 Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjöviken 2009–2016.

Arter	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kommentarer 2016
Skäggdopping	1	1	1	1	1	1	1	1	Inga ungar sågs
Knölsvan	1	1	1	1	1	1	1	1	Inga ungar sågs
Grågås	4	3	3	3	3	3	3	4	Fyra par med ungar
Kanadagås	5	5	4	6	6	5	5	4	Ungar sågs
Rördrom	0	0	0	0	0	1	1	1	Hördes
Gräsand	10	9	10	10	9	9	9	8	Ungar sågs
Kricka	0	0	0	0	0	0	0	0	Enstaka fåglar
Snatterand	0	1	0	0	0	0	0	1	Enstaka fåglar
Skedand	0	0	0	0	0	0	0	0	Enstaka fåglar
Knipa	3	4	4	5	5	5	5	5	5 par med ungar
Storskrake	3	3	4	4	3	3	4	3	3 par med ungar
Vattenrall	3	3	3	3	3	0	2	2	Inga ungar sågs
Sothöna	13	12	11	10	8	8	7	7	Ungar sågs
Tofsvipa	10	10	10	10	9	8	9	9	Ungar sågs
Rödbena	0	1	0	1	0	0	0	0	Enstaka fåglar sågs
Enkelbeckasin	8	7	7	6	7	8	10	10	Svårinventerad
Summa	61	60	58	60	55	52	57	56	
Övriga arter									
Brun kärrhök	1	1	1	1	1	1	1	1	
Gulärta	6	6	6	5	5	5	4	5	
Ängspiplärka	7	7	7	8	8	7	8	7	
Buskskvätta	8	8	8	8	7	6	7	7	
Gräshoppsång	0	0	0	0	0	0	0	0	
Sävsångare	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	ca 10	
Rörsångare	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	ca 4	
Skäggmes	ca 2	ca 2	ca 2	0	0	0	0	0	
Sävspärv	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	ca 20	

Svårinventerade arter är vigg, knipa och storskrake, som förekommer rastande på vårsträcket i betydligt större antal än vad som sedan går till häckning. Någon konstaterad häckning av vigg har inte noterats. Svartsjö dämme har blivit en

konkurrerande uppehållsplats för våtmarksfåg-larna i området. Många nykläckta ungdular har vandrat över till Dämmet där födotillgången varit betydligt bättre än bland konkurrerande fiskar i viken.

Foto: Kjell Häggvik

TVå revir vardera av vattenrall noterades i viken och i dämmet!

Svartsjö dämme

Hösten 2014 markbearbetades den del av Dämmet som ligger mellan utsiktsplattformen och Svartsjövägen. Bearbetningen som skedde genom kriminalvårdsanstaltens försorg för att förbättra det för låga betestrycket. Traktorkörningen innebar en utlösning av näring bunden i främst vegetation till vattnet och det stimulerade produktion av olika smådjur lämpliga som fågelföda. Ingen häckning av skrattnås eller årta kunde konstateras. Minst tre årtor höll till vid dämmet samt ett stort antal skrattnåsar.

Fortfarande gäller annars att till Dämmet söker sig många ungkullar av kanadagås, knipa, sothöna och gräsand från den närliggande fiskrika Svartsjöviken. Vid midsommartid hade vegetationen tagit över en del av vattenytorna i Dämmet. Det fanns fortfarande gott om fåglar, vilka dock var svårседda utom närmast vägen. Betestrycket på fastare mark har varit bra. Betesdjuren har släppts ut tidigare på försommaren och fått beta så sent som möjligt på hösten. Även om bete har etablerats kommer en viss vinterslätter att behöva utföras. Det skedde senast 2013.

Vid häckfågelinventeringen 2016 av Svartsjö Dämme har använts samma metodik som i Svartsjöviken. I tabell 2 redovisas resultatet.

Här följer kommentarer per art.

Knölsvan Ett par i lämplig biotop.

Grågås Åtta par fick ungar, ca 80 ungar kunde konstateras. Ca 70 individer som översomrade.

Kanadagås Som mest tre par med ungar sågs. De stannade relativt kort tid i Dämmet. När ungarna blivit större rörde de sig troligen ut i Mälaren.

Gräsand Som mest räknades fyra kullar. De växte bra och en stor del av ungarna blev troligen flygfärdiga. De flesta kullarna härstammade sannolikt från Svartsjöviken.

Snatterand Enstaka fåglar sågs.

Skedand Enstaka fåglar uppehöll sig i Dämmet. Ingen häckning kunde konstateras.

Bläsand Några par har uppehållit sig i området på våren – sommaren men det är troligen yngre, inte häckande par.

Kricka Som mest höll ca 200 till på det nyrestaurerade området. Svårt att skilja revirhävande från

yngre inte häckande men översomrande fåglar.

Årta Ett par höll till i dämmet. Ingen häckning kunde konstateras.

Knipa Fem kullar kunde räknas in, säkerligen kom de flesta från häckningar i Svartsjö slottspark.

Brunand Enstaka fåglar sågs. Inga ungar sågs.

Sothöna Häckade i Dämmet med fem par. Någon invandring av sothönspar från Svartsjöviken kunde inte märkas. Troligen är sothönsen mycket revirbundna.

Tofsvipa Uppskattningsvis sju par etablerade

sig i dämmet. Bon och ungar noterades för sju par. Möjligen kan någon kull ha tillkommit från åkermarken genom invandring.

Rödbena Ingen häckning.

Enkelbeckasin Svårinventerad. Fem par markerade revir.

Mindre strandpipare Ett par häckade. Ungar sågs.

Skrattmås Ingen häckning.

Smådopping Ett par häckade troligen.

Rörhöna Ett par häckade. Ungar sågs.

Tabell 2. Antal par eller revir av fågelarter knutna till Svartsjö dämme 2009–2016.

Arter	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Kommentarer 2016
Knölsvan	0	0	0	0	0	2	1	0	Inga ungar sågs
Grågås	8	8	6	7	7	5	8	8	Ca 80 ungar räknades
Kanadagås	5	4	4	4	3	3	3	3	Ungar sågs
Gräsand	8	8	7	6	5	5	4	4	Fyra par med ungar
Snatterand	4	1	1	2	2	0	1	0	Ingen häckning
Skedand	3	2	2	1	1	0	0	0	Enstaka fåglar
Kricka	1	0	0	0	0	0	3	1	Ungar sågs
Årta	2	1	0	0	0	0	1	0	Inga ungar sågs
Brunand	0	0	1	0	0	1	0	0	Inga ungar sågs
Knipa	7	7	6	6	6	6	5	5	Kullar, häckning i parken
Sothöna	8	7	6	6	5	5	5	6	Sex par med ungar
Tofsvipa	7	6	6	6	5	6	6	7	Sju par med ungar
Dammsnäppa	0	0	0	0	0	0	0	0	Ingen observation
Rödbena	1	0	1	1	0	0	0	0	Enstaka fåglar sågs
Enkelbeckasin	3	4	4	4	4	5	5	5	Svårinventerad
M. strandpipare	1	1	1	0	0	0	0	1	Ungar sågs
Vattenrall	2	2	2	2	2	2	2	2	Trolig häckning
Fiskmå	1	1	1	1	1	1	1	1	Ett bo på elstolpe
Skrattmå	0	0	0	0	0	0	1	0	Ingen häckning
Smådopping	0	0	0	0	0	0	1	1	Trolig häckning
Rörhöna	0	0	0	0	0	0	1	1	Häckade, ungar sågs
Summa	61	52	48	46	41	41	47	46	

Observationer i Ekerö kommun 2016

Linus Brobacke & Kjell Häggvik

För sjuttonde gången redovisas här fågelobservationer i Ekerö kommun. Kommunen förärades 2016 med två nya arter; brandkronad kungsfågel samt pungmes. Sammanlagt har nu 263 arter setts i kommunen. Under året sågs 193 arter. Vill ni veta mer om några reovisade fynd rekommenderas ett besök på Artportalen.

Vi kan här summera ännu ett fågelskådarår på Mälارörna. Under året sågs det 193 arter vilket är tre färre än 2015. Året bjöd dock på två nya arter för Mälارörna, först en brandkronad kungsfågel i Väsby hage och sedan en pungmes i Svartsjö dämme. Den senare nämnda stannade dessutom till många fågelskådares glädje kvar i fem dagar. Vidare kan nämnas ett andra fynd av lundsångare samt ett tredje fynd av härfågel. Ett annat roligt fynd var den kungsfiskare som uppehöll sig nedanför Ekebyhovsbacken i över en månad på vårvintern.

Några arter som inte ses regelbundet på Mälارörna men som sågs 2016 är: prutgås, alfågel, smålom, gråhakedopping, ägretthäger, brun glada, stäpphök samt hökuggla. Det är också roligt att skäggesmen efter några svåra år verkar vara tillbaka i våra vassar. Kyrkpölen var under året en av de bästa vadarlokalerna i kommunen, bl.a. sågs 9 myrsnäppor där.

Tundrasvan (Mindre sångsvan) *Cygnus columbianus*

I Fiskarfjärden observerades 3 mindre sångsvanar i isvak hela eftermiddagen den 16.3 (Jan Sondell) och 17.3 passerade 3 ex norrut vid Skå (Janne Björk). En familj på 2+5 ex sågs Ekerö återvinningscentral, 17.11 (Bertil & Ulla Dolk) samt 1 ex 3.12 passera Hagaringen (Bertil & Ulla Dolk).

Sädgås *Anser fabalis*

Årets första observationer av 5 sädgäss av nominatrasen *Anser fabalis fabalis* gjordes vid fågel-

tornsparkeringen. (Bertil & Ulla Dolk, Janne Björk, Rune Jonsson m.fl.). Mellan 9.3 och 29.4 sågs grupper om upp till 5–6 ex där. Tundra-sädgäss (*Anser fabalis rossicus*) fanns på lokalen mellan 8.3 och 11.3 (Bertil & Ulla Dolk, Kjell Häggvik, Glenn Cornland m.fl.) Två höstobservationer har gjorts i kommunen; 18.9 11 ex rastande vid Stenkulla hpl., Munsö (Mats Andersson) och 1 ex födosökande vid fågeltornsparkeringen, Svartsjövik 5.10 (Bertil & Ulla Dolk).

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

1 observation med 18 ex individer som sträckte mot NV gjordes 25.3 vid östra delen av Svartsjövik (Janne Björk och Glenn Cornland).

Bläsgås *Anser albifrons*

Ett stort antal (78 st) observationer gjordes på våren mellan 4.3 och 20.5. Största antal individer som var 24 ex 10.4 vid Kyrkpölen på Adelsö (Hasse Andersson). Många gäss uppträdde också vid Svartsjövik. Inga bläsgäss sågs på hösten.

Grågås *Anser anser*

3 000 ex rastande i Kyrkpölen, Adelsö 2.9 (Birgit Svensson, Hasse Andersson) och 1 500 sågs vid Väderstationen Adelsö 26.8. Dessa antal överträffar tidigare högsta notering på 1 200 från 2009, även det på Adelsö. Vårens höjdpunkt blev 350 ex, Svartsjövik 9.3 (Gigi Sahlstrand).

Prutgås *Branta bernicla*

1 observation gjordes på hösten 17.10 rastande

Spetsbergsgås och sädgås.

vid Torslunda dagvattendamm (Glenn Cornland, Kjell Häggvik). Prutgås noteras inte årligen men har setts cirka 20 gånger i kommunen.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

13 ex Fiskarfjärden 16.3. Totalt fanns ca 5 revir på Fiskarholmen (Jan Sondell). Vårsträcket pågick till 6.6. Höstflytten pågick till 5.11 (Jan Wernerman) och största antal uppgick till 1 000 ex sträckande väst i Mastområdet 28.10 (Per Lönnborg). Vid Drottningholmsparken ruvade vitkindad gås 29.5 (Ari Määttä) och 3.6 sågs 4 pull.

Snatterand *Anas strepera*

Snatterand observeras först i Svartsjö däme 18.3 (Kjell Häggvik). Största antal under året uppgick till 50 ex i Svartsjö däme 30.8 (Rune Jonsson). 3 ungar sågs 9.6 i Svartsjö däme (Jan Wernerman). Från 15.7 sågs 5 honor med kullar som då var högst en vecka gamla (Glenn Cornland). Totalt ca 30–40 ex snatteränder inklusive årsungar ses i Svartsjö däme i andra halvan av juli (Sven-Erik Schultzberg, Ola Jörnstedt). Under senhösten noterades årets sista 25 snatteränder sågs 4.11 i Svartsjö (Niklas Näsander).

Bläsand *Anas penelope*

Största antal uppgick till 30 ex i Menhammarsviken 9.4 (Jan Wernerman). Under högsommaren gjordes 5 st observationer av enstaka individer mellan 19.6 och 7.7: Svartsjö däme 19.6 (Rune Jonsson), 20.6 (Maria Alsterlund), 25.6 (Kjell Häggvik), 6.7 (Glenn Cornland) och 7.7 (Jan Wernerman).

Kricka *Anas crecca*

Största antal uppgick till 110 ex i Svartsjö däme 11.9 (Glenn Cornland). Konstaterad häckning vid Svartsjömaden 19.6 med 9 ungar (Gigi Sahlstrand).

Stjärtand *Anas strepera*

Torslunda dagvattendamm 2.9 och sedan Svartsjö däme 11.9, 28.9 samt 2.10–3.10. Totalt 6 observationer av hona eller honfärgad som rastar och födosöker (Glenn Cornland, Janne Björk, Gigi Sahlstrand m.fl.).

Årta *Anas querquedula*

Ett större antal observationer från våren 19.4 till 7.6, högst 3 st samtidigt. Par kunde konstateras i

Unga bläsänder.

lämplig häckningsbiotop men inga häckningar är rapporterade. Observationerna gjordes i Svartsjö dämme, Svartsjömaden och Kyrkpölen på Adelsö.

Skedand *Anas clypeata*

Årets första observation 31.3, 2 ex (Kjell Häggvik). Största antalet i Svartsjöviken blev 8 ex 7.5 (Bengt Eriksson) och 7 ex 11.8 (Bertil & Ulla Dolk). Observationer i lämplig häckningsbiotop har gjorts i: Svartsjö dämme, Svartsjöviken, Menhammarsviken, Kyrkpölen och Torslunda dagvattendamm.

Brunand *Aythya ferina*

Bonadammen är en av kommunen säkraste lokaler för brunand. 21 ex 11.6 (Jan Wernerman). Även häckningsobservationer gjordes i Ölsta tegeldamm 1.4 (Gigi Sahlstrand) och Svartsjö dämme under april (Jan Wernerman m.fl.). Årets sista brunand sågs 10.9 vid Kaggeholm (Peter Lindvall).

Vigg *Aythya fuligula*

Största antal uppgick till 500 ex födosökande i

Väntholmsviken tidigt på året 3.1 (Gigi Sahlstrand) varav 85 % var hanar.

Alfägel *Clangula hyemalis*

2 st rastade 17.4 vid Bryggghusviken, Sättra naturreservat på Adelsö (Birgit Svensson, Hasse Andersson, Ulf Nilsson). Alfägel sågs senast 2012 i kommunen.

Sjöorre *Melanitta nigra*

13 observationer i år men bara 1 obs. i fjol. Största antal 40 ex flygande, sedda från Färjstadens båtplats 2.5 (Janne Björk, Glenn Cornland). Övriga observationer: Lambarudd 9 och 10 april: 9+1+5+1 ex (Ulf Nilsson, Per Lönnborg, Kjell Häggvik), Fiskarfjärden 17 april, 9 ex (Marianne Dannbeck, Glenn Cornland, Bertil & Ulla Dolk), Rastaholm 22 april, 6 ex (Jan Wernerman), Lambarudd 26 april, 1 par (Ulf Nilsson) och på hösten 2 ex 5 november i Fiskarfjärden (Jan Sondell).

Svärta *Melanitta fusca*

1 observation om 6 ex i Väntholmsviken 18.4

(Gigi Sahlstrand). Svärta ses nästan årligen men 6 ex är en tangerad högsta notering.

Salskrake *Mergellus albellus*

Största antal under året uppgick till 32 ex i Menhammarsviken 13.11 (Jan Wernerman).

Menhammar hade större ansamlingar under våren från 28.3 till 5.4 med som mest 15 ex (Jan Wernerman). Höstsamlingarna var ännu större från 13.11 till 29.12 med, de 32 ex 13.11, 27 ex 19.11 (Jan Wernerman) och 17.12 (Jan Wernerman). I Igelviken sågs 10 ex 5.11 (Glenn Cornland). Svartsjövikens hade sin topp på våren 27–28.3 med 20 ex (Per Lönnborg, Ulf Nilsson) och Grankulla gård, Färingsö samlade 30 ex 23.12 (Christian Lagström).

Småskrake *Mergus serrator*

Årets flesta småskrakar observerades på våren i perioden mellan 9.4 till 3.5, med de allra flesta mellan 13.4 och 17.4. En observation gjordes på hösten 9.10 vid Kyrkpölen, Adelsö av 7 ex som födosökte (Jan Wernerman). Årets största samling blev vårens sista, då 8 ex sågs i Brygghusviken, Adelsö (Hasse Andersson).

Flygande rödrom.

Foto: Kjell Häggvik

Vaktel *Coturnix coturnix*

Observationer på våren skedde bl.a. vid följande två tillfällen, vid Lovö kyrkängar hördes 2 ex 18.5 (Peter Almström m.fl.) och vid Svartsjövikens hördes 1 ex 17.6 (Janne Björk m.fl.).

Rapphöna *Perdix perdix*

1 ex rapporterat från vägkorset Iländavik/skär mot Eldgarnsö 20.11 (Staffan Wolter, Roger Månsson)

Smålom *Gavia stellata*

Smålom observeras inte så ofta på Mälärörna. Total cirka 20 observationer är gjorda varav de senaste före 2016 var 2011 vid Rastaholm (Jan Wernerman). I år sågs 1 ex rastande vid Prästfjärden 16.4 (Glenn Cornland).

Storlom *Gavia arctica*

Vårobservationerna i kommunen är gjorda från 13.4 på Adelsö från Sättra naturreservat (Kjell Häggvik, Bertil & Ulla Dolk, Hasse Andersson m.fl.) fram till 30.5. Övriga lokaler där storlom setts är Prästfjärden, Färjstadens båtplats, Kyrkpölen, Lindby brygga, Mörbyfjärden och Väntholmsviken. Flest antal var 6 ex rastande på Prästfjärden 16.4 (Glenn Cornland).

Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Smådopping är en art som är häckande i Sverige men i ett relativt litet antal (390 par enligt Fåglar i Sverige 2012). Bonadammen är den fågellokal som hyst smådopping sedan 2006 med undantag för 2010 och 2011. Där noterades 2016 2 adult + 4 pulli födosökande 6.7 (Jan Wernerman) samt 1+2 ex 13.8. Observationer är gjorda i kommunen mellan 31.3 och 30.10.

Skäggdopping *Podiceps cristatus*

Största antal uppgick till 78 ex i Fiskarfjärden 1.10 (Jan Sondell). Sena observationer är gjorda i november, t.ex. 47 ex 10.11 i Väntholmsviken (Gigi Sahlstrand).

En påbörjad kolonibildning öster om Gällstaö spolierades av villaägare som slog vass under

häckningstid. En flock på 45 hemlösa skäggdoppingar kunde räknas in på vattnet utanför 28.6 (se också sid 37).

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

En observation av gråhakedopping har gjorts under året och det var vid Brygghusviken, Adelsö 11.4 (Birgit Svensson, Hasse Andersson).

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

Ett större antal observationer av svarthakedopping mellan 8.4 till 25.7, dock ingen med konstaterad häckning även om observationer skett i häcktid och lämplig biotop. Svarthakedopping har setts i Bonadammen, Drottningholmsdammarna, vid Lambarudd, Torslunda dagvattendamm och Ölsta tegeldamm.

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

Största antal uppgick till 200 ex födosökande vid Skansholmen 6.7 (Bertil & Ulla Dolk). Flocken drev småfisk i cirklande rörelser utanför Skansholmen.

Rördrom *Botaurus stellaris*

Rördrom har noterats 59 gånger från 29.3 (Lars-Erik Hammar) och fram till 27.7 (Jan Wernerman). Dominerande lokaler var i Svartsjövikens inkl. Dämet, Menhammarsviken och Eldgarnsö.

Ägretthäger *Casmerodius albus*

Observation av 1 ägretthäger gjordes från 29.4 till 13.5 (Gigi Sahlstrand m.fl.). Observationerna gjordes i Svartsjö dämme och även från Klippans väg. Möjligen kan det ha varit samma individ under hela denna period.

Bivråk *Pernis apivorus*

Bivråk har observerats från 18.5 och sista säkra obsen blev 4.9. De allra flesta var förbiflygande fåglar, dock skedde några i häcktid; Eldgarnsö 2 ex 11.7 (Urpo Könnömäki) och vid Husby-Munsö sågs 3 ex 15.7 (Birgit Svensson, Hasse Andersson).

Brun glada *Milvus migrans*

Brun glada observerades vid ett tillfälle: 1 ex sträckte över Jungfrusundsåsen vid Skytteholms golfbana 21.8 (Jan Wernerman, Urpo Könömäki, Mats Gothnier och Kjell Häggvik). Brunglada har under åren observerats endast 14 gånger i vår kommun.

Röd glada *Milvus milvus*

Sträckande röd glada (1 ex) sågs under året vid östra delen, Svartsjövikens 30.4 (Glenn Cornland) och vid Svartsjö dämme 28.5 (Bertil & Ulla Dolk). Röd glada har under åren noterats drygt 20 gånger i vår kommun, dock vid några tillfällen av flera samtidigt, vilket medför att antalet röd glada som setts mer troligt är drygt 10.

Stäpphök *Circus macrourus*

21.8 observerades 1 ex, en art som under åren observerats endast 6 gånger. Stäpphök har setts oftare regionalt denna höst.

Ormvråk *Buteo buteo*

Under vinterperioden som mest med 5 ex runt Svartsjövikens 27.2 (Glenn Cornland, Bertil & Ulla Dolk).

Fjällvråk *Buteo lagopus*

Fjällvråk ses under vår kallare period med början på hösten och kvardröjande till våren. Ett stort antal observationer (79 st) skedde på våren mellan 1.1 och 15.3. Största antal individer var 2 st. Sista vårobservationen gjordes 29.4 vid Menhammar då en fjällvråk mobbades av brun kärrhök (Bertil & Ulla Dolk) och första på hösten sågs 10.9 (Mikael Nederman m.fl.).

Kungsörn *Aquila chrysaetos*

Vid 4 tillfällen sågs kungsörn från Ekerö, varav 2 av observationerna troligen gällde samma individ. 1 ex flög förbi Ekerö återvinningscentral 5.6 (Bertil & Ulla Dolk). Över Ekebyhovsbacken sågs 1 ex 5.11 (Jan Sondell). Den 12.11 sågs en 2K individ flyga förbi Ekebyhovsbacken (Bertil &

Ulla Dolk) och bara minuter efteråt ses kungsörn flyga förbi Eriksten Skärvik över Jungfrusundsåsen (S Schröder).

Tornfalk *Falco tinnunculus*

En tidig observation av tornfalk görs 10.3 vid Stav, Kungsberga (Marianne Dannbeck). Ett 20-tal observationer görs fram till 13.9 vid Ekerö kyrka (Per Lönnborg).

Stenfalk *Falco columbarius*

7 observationer gjordes under året. Första var 6.4 (Sven-Erik Schultzberg) och sista 28.9 (Gigi Sahlstrand), båda förbiflygande vid Svartsjövikens. Övriga lokaler som har noteringar är Bonadammen, Brygghusviken och Sättra naturreservat.

Lärkfalk *Falco subbuteo*

Konstaterad häckning vid Väntholmsviken och Grankulla gård. Vid Väntholmsviken 9.7 blir lärkfalken väldigt upprörd och varnar över en havsörns närvaro samt jagar efter den, vilket är en indikation på häckning. Senare har 2 ex flyttat sig ca 300 m från boplaten mellan Väntholmsviken och Hilleshögviken och tigglåten från ungar hörs, 6.9 (Gigi Sahlstrand). Vid Grankulla gård 4.9 ses en stationär unge från årets häckning flyga förbi (Christian Lagström). Flera fina upplevelser ges av lärkfalk under året, bl.a när 2 lärkfalkar jagade trollsländor med framgång vid Svartsjö dämme 30.8 (Rune Jonsson).

Pilgrimsfalk *Falco peregrinus*

Ett normalår av pilgrimsfalksobservationer. Först ut är Thorslunda 3.4 (Glenn Cornland). Vid Svartsjövikens fågeltornsparkering ses 1 ex 30.4 (Janne Björk) och 20.9 (Bertil & Ulla Dolk). Även från Hagaringen görs 2 observationer 27.5 och 30.9 (Bertil & Ulla Dolk). Vid Ricksättra sågs 1 ex 2.9 (Anders Eriksson). Vid alla dessa tillfällen ökar spänningen i luften när pilgrimsfalken visar sig.

Vattenrall *Rallus aquaticus*

Vattenrallen hörs ofta och ses sällan, dock visade

Foto: Kjell Häggvik

Brun glada.

sig 1 ex 16.1 vid Sötvattenslaboratoriet (Jan Wernerman). Sist hördes vattenrall 22.9 vid Mastområdet på Lovö (Fredrik Thernlund). Spelande fåglar har rapporterats från Kyrkpölen på Adelsö, Lindhaga på Färingsö, Menhammarsviken, Snorran, Svartsjövikens lokaler, Väntholmsviken samt Ölsta tegeldamm.

Småfläckig sumphöna *Porzana porzana*

16 st observationer under en kort period på våren skedde mellan 1.5 vid Svartsjövik (Janne Björk) och 14.5 vid Snorran (Bengt Legnell, Glenn Cornland). Förutom runt Svartsjövik där flest iakttagelser gjordes noterades även observationer från Älvnäs viken vid Tranholmen 3.5 (Per Lönnborg).

Kornknarr *Crex crex*

En kornknarr har observerats vid Skarnholmens ängar från 19.6 till 27.6 (Glenn Cornland, Marianne Dannbeck, Gigi Sahlstrand m.fl.). 6 av 7 observationer gjordes mellan 2200 och 2315

utom vid ett tillfälle då den kunde höras på dagen kl 1000 20.6 (Janne Björk).

Rörhöna *Gallinula chloropus*

Sannolika häckningar vid Svartsjö dämme och Mastområdet, då flera observationer av årsungar gjorts på båda lokalerna samt då observationer gjorts i häcktid. I Mastområdet sker observationer i häcktid 11.4 och 9.5 (Fredrik Thernlund) och 29.5 (Ari Määtä) samt årsungar hörs 11.7 (Ulf Nilsson) och ses 20.8 (Jan Wernerman). I Svartsjö dämme ses 1–3 årsungar 3.10 (Kjell Häggvik, Gigi Sahlstrand). Övriga lokaler där rörhöna iakttagits; Bonadammen, Ilända träsk, Kyrkpölen, Rishögsdammen vid Prästnibble, Torslunda dagvattendamm och Ölsta tegeldamm.

Trana *Grus grus*

Trana har setts mellan 8.3 (Bertil & Ulla Dolk) och 2.10 (Kurt Idstam) i år. Några häckningsiakttagelser är gjorda såsom parningsceremonier vid Malmviks strandängar 14.4 (Bertil & Ulla Dolk).

Största antal observerade är 19 ex sträckande norr över Grankulla gård 27.3 (Christian Lagström).

Strandskata *Haematopus ostralegus*

Första observationerna av strandskata blev 2 ex rastande Gällstaö, Fiskarfjärden 29.3, på brygga nästan hela dagen (Jan Sondell) och vår sista observation blev 1 ex på Skytteholms golfbana 9.7 (Urpo Könnömäki, Kjell Häggvik). Största antal sågs 1.5–16 ex sträckande SO från Färjestadens båtplats över Lövfstafjärden (Glenn Cornland). Vid Drottningholms slott gjordes en del observationer i häcktid mellan 1.4 och 24.4 (Jan Wernerman, Mats Andersson). Vid Kyrkpölen gjordes liknande iakttagelser från 9.4 till 11.6 (Jan Wernerman, Hasse Andersson m.fl.). Någon häckning kunde inte konstateras

Mindre strandpipare *Charadrius dubius*

2 par häckade vid Kyrkpölen med upp till 5 ungar som resultat, 24.6 och 26.6 (Hasse Andersson). Även vid Svartsjö däme är årsungar observerade 11.8 (Glenn Cornland). Störst antal noterade är 8 ex födosökande Kyrkpölen 6.7 (Jan Wernerman). Sista observationen görs 4.9 vid Kyrkpölen (Hasse Andersson).

Större strandpipare *Charadrius hiaticula*

Första observationerna görs vid Malmsviks strandängar 14.4 (Sven-Erik Schultzberg) och Kyrkpölen 14.4 (Bertil & Ulla Dolk) och den sista av 1 ex förbiflygande över Mastområdet 4.10 (Per Lönnborg). Största ansamlingen är 6 ex i Kyrkpölen 21.8 av ett lag i artrallyt (Mats Gothnier, Christian Lagström, Kjell Häggvik, Urpo Könnömäki, Jan Wernerman). Några observationer är gjorda av årsungar; 2 ex 1K Svartsjö däme 21.8–22.8 (Lennart Didrik). Underarten *tundrae* ses med 3 ex vid Svartsjö däme 14.5 (Bengt Legnell, Glenn Cornland).

Ljungpipare *Pluvialis apricaria*

Största antal uppgick till 38 ex i Mastområdet 29.4 (Gunilla Olsson). 5 ex sågs vid Svartsjöviken

2.4 (Janne Björk) och sist sågs ljungpipare vid fågeltornsparkeringen, Svartsjöviken 18.9 (Bertil & Ulla Dolk). Vid Lovö kyrkängar sågs 1 ex 7.7 (Fredrik Thernlund) vilket är en ovanlig tidpunkt för arten på Mälärörna.

Småsnäppa *Chalidris minuta*

6 ex rastade i Svartsjö däme mellan 19.8 och 22.8 (Bertil & Ulla Dolk, Kjell Häggvik m.fl.).

Mosnäppa *Calidris temminckii*

1 ex sågs i Svartsjö däme 9.5 (Gigi Sahlstrand) och 6 ex 14.5 (Bengt Legnell, Glenn Cornland). Arten sågs även vid Torslunda dagvattendamm bl.a. 16.5 (Glenn Cornland) och Kyrkpölen 22.5–30.5 (Hasse Andersson, Marianne Dannbeck, Lars-Erik Nilsson). Sista obs var i Dämet 15.7 (Glenn Cornland).

Spovsnäppa *Calidris ferruginea*

1 ex. i Svartsjö däme från 11.8 (Bertil & Ulla Dolk) och i Kyrkpölen bl.a. 21.8 då en årsunge sågs födosöka (Mats Gothnier, Christian Lagström, Kjell Häggvik, Urpo Könnömäki, Jan Wernerman) till årets sista observation 1 ex 1K rastande i Kyrkpölen 4.9 (Hasse Andersson).

Kärnsnäppa *Calidris alpina*

Kärnsnäppa har setts i kommunen under perioden 24.6 till 11.9, flest gånger i Kyrkpölen och med flest till antalet 4 ex 8.8 i Kyrkpölen 8.8 (Hasse Andersson). 1 ex. Svartsjöviken 8.27 (Jan Wernerman), i Svartsjö Däme 8.8–9.8 och Torslunda dagvattendamm 11.9 (Glenn Cornland).

Myrsnäppa *Limicola facinellus*

8–9 ex. 28.5–29.5 i Kyrkpölen (Birgit Svensson, Hasse Andersson, Carina Häger, Kjell Kroon m.fl.)

Brushane *Philomachus pugnax*

Årets toppnotering är 20 ex i Kyrkpölen 14.5 (Bengt Legnell, Glenn Cornland).

Dvärgbeckasin *Limnocyptes minimus*

6 observationer: 21.4 vid Kyrkpölen (Marianne Dannbeck), Svartsjövikens 1.5 (Janne Björk), och 3.5 (Glenn Cornland), Malmviks strandängar 8.5 (Sven-Erik Schultzberg), Eldgarnsö 10.5 (Kurt Idstam) samt 15.8 vid Svartsjö däme (Bertil & Ulla Dolk).

Enkelbeckasin *Gallinago gallinago*

Året startade med en mycket tidig iakttagelse av enkelbeckasin vid Torslunda i diket mellan åkarna 6.1 (Patrik Engström). I övrigt observerades enkelbeckasin mellan 21.3 (östra delen av Svartsjövikens, Kjell Bergström) och 24.9 (Kyrkpölen, Hasse Andersson). Största ansamlingen var 25 ex i Svartsjö däme 19.4 (Jan Wernerman).

Morkulla *Scolopax rusticola*

En tidig observation gjordes 1.1 vid Rastaholm (Urpo Könnömäki, Jan Wernerman).

Myrspov *Limosa lapponica*

Året gav liksom 2014 6 st observationer, emedan 2015 endast hade 1 obs. Myrspov sågs från Svartsjö däme 23.7 (Jan Wernerman) och 15.8 (Bertil & Ulla Dolk), Ricksättra 6.8 (Anders Eriksson), Kyrkpölen 8.8 (Hasse Andersson, Glenn Cornland) samt Furuhem 10.8 (Glenn Cornland).

Småspov *Numenius phaeopus*

Årets enda småspovar (5 ex) sågs vid Torslundaåkrarna 16.5 (Glenn Cornland).

Storspov *Numenius arquata*

Storspov observerades 14 gånger mellan 3.4 och 25.6. Största antal uppgick till 35 ex sträckande sydväst över Hagaringen Ekerö 23.6 (Bertil & Ulla Dolk). Det är den största flocken sedan 2004 (Urpo Könnömäki) och den tredje största totalt sett.

Skogssnäppa *Tringa ochropus*

3 ex i Svartsjö däme 28.3 (Per Lönnborg).

Svartsnäppa *Tringa erythropus*

Under vårsträcket gjordes 8 observationer och under höststräcket 30 observationer.

Gluttsnäppa *Tringa nebularia*

Under vårsträcket gjordes 19 observationer och under höststräcket 40 observationer.

Grönben *Tringa glareola*

Före 20 april gjordes 3 observationer vilket är tidigt: Malmviks 14.4 (Bertil & Ulla Dolk), Svartsjövikens 17.4 (Gigi Sahlstrand) och Svartsjövikens 20.4 (Janne Björk, Glenn Cornland). Största antal uppgick till 113 ex. sträckande norr över Svartsjö däme 7.5 (Per Lönnborg, Janne Björk, Glenn Cornland m.fl.)

Rödben *Tringa totanus*

Spel/sång noterades i Svartsjö däme 8.5 (Bertil & Ulla Dolk) samt 1–2 individer i Svartsjö däme 29.5 (Ari Määttä) och 4.6 (Gigi Sahlstrand). Någon häckning har dock inte konstaterats. Som mest 3 ex födosökande Svartsjö däme 29.6 (Kurt Idstam).

Dvärgmås *Larus minutus*

1 ex. på våren 8.5 vid Svartsjö däme (Bertil & Ulla Dolk, Janne Björk, m.fl.). På Björkö noterades arten 30.5 (Thomas Ahlperby) och vid Gällstaö 20.7 av en 2K+ sträckande väst (Jan Sondell).

Skrattmås *Larus ridibundus*

Ca 15 par häckade på Fiskarholmen (Jan Sondell). Stora ansamlingar av skrattmås har setts under året och de högsta noteringarna är 100 ex från fågeltornet, Svartsjövikens 16.4 (Ari Määttä) och 100 ex i Svartsjö däme 14.5 (Bengt Legnell, Glenn Cornland).

Silltrut *Larus fuscus*

I Torslanda dagvattendamm där silltrut har häckat sedan 2011 anländer honan rekordtidigt 29.3, revir upprättas 3.4 då paret är på plats och andra halvan av maj ruvar paret. Största ansamling av

Hornugglan gör sig smal.

silltrut under året blir 25 ex. i Jungfrusund 5.4 (Jan Wernerman). Arten häckade med 10–15 par strx utanför vår kommun på Vårbyberget och kan ses från färjan.

Ljusmantlad silltrut, *Larus fuscus graellsii/intermedius/heuglini*, har setts på Drottningholmsbrons stolpar tillsammans med vår vanliga underart av silltrut fuscus mellan 30.7 och 10.8 (Niklas Westermark, Sven-Erik Schultzberg).

Havstrut *Larus marinus*

9 ex sågs sträckande nordväst vid Färjstaden 19.3 (Glenn Cornland).

Silvertärna *Sterna paradisaea*

2 ex av silvertärna ses förbiflygande från Färjstadens båtplats 1.5 (Glenn Cornland) och 19.5 ses också 2 ex förbiflygande vid Jungfrusund (Jan Wernerman).

Fisktärna *Sterna hirundo*

Ca 35 par fisktärna häckade på Fiskarholmen tillsammans med skrattnås (Jan Sondell). Största antal 50 ex i Prästfjärden 14.5 (Bengt Legnell, Glenn Cornland) och i Näs fjärden 27.5 (Ragnar Lagerkvist).

Skogsduva *Columba oenas*

2 ex vid Svartsjövik (Glenn Cornland m.fl.), 28 ex 24.2 vid Lovö prästgård (Sven-Erik Schultzberg). Största antal under året uppgick till 200 ex vid Lovö prästgård 21.3 (Ola Jörnstedt) och Lovö kyrkängar 28.3 (Bengt Legnell, Sören Lindén).

Turkduva *Streptopelia desaocto*

Turkduva har setts 2 gånger under året, i Närlunda 12.8 (Janne Björk) och Träkvista 28.8 (Linus Brobacke).

Skogsduva, par i vådräkt.

Gök *Cuculus canorus*

Första göken för i år hördes vid Lindhaga på Färingsö 3.5 (Janne Björk). Därefter hördes ca 25 fåglar ropa utspritt på hela Mälärörna.

Hökuggla *Surnia ulula*

Den hökuggla som hittades i slutet av 2015 vid Bonadammen på Munsö valde att stanna de 2 första dagarna under 2016 (Mats Andersson m.fl.).

Hornuggla *Asio otus*

Konstaterad häckning vid Drottningholms golfbana där upp till 3 ungar noterades mellan 31.4–23.6 (Glenn Cornland m.fl.). Trolig häckning vid Skarnholmens ängar där adult fågel sågs med föda åt ungar 19.6 (Gigi Sahlstrand, Marianne Dannbeck).

Jorduggla *Asio flammeus*

1–3 ex vid Menhammarsviken 26.4–21.5 (Jan Wernerman m.fl.)

Tornseglare *Apus apus*

Ett ovanligt sent fynd 17.9 i Knalleborg (Staffan Wolter).

Kungsfiskare *Alcedo atthis*

Äntligen en stationär kungsfiskare på Mälärörna! De 17.1 upptäckte Linus Brobacke en kungsfiskare vid dikesmyningen nedanför Ekebyhovsbacken. Fågeln höll sig till många fågelskådares glädje kvar till 29.2. En kungsfiskare vid Svartsjö kanal 28.3 (Roger Månsson m.fl.). Detta är de tionde samt elfte fyndet av arten på Mälärörna.

Härfågel *Upupa epops*

Den 17.5 såg Claes Gyllensten en härfågel i Torslunda. Efter samtal med Glenn Cornland samt sökande på nätet kunde arten fastställas. Detta är tredje fyndet av arten på Mälärörna.

Mindre hackspett *Dendrocopus minor*

Ingen konstaterad häckning men ca 12 revirhävande hanar har rapporterats vilket är inom normalfyndbilden. Parning eller parningsceremonier har noterats på Eldgarmsö 1.5 2016 (Jan Wernerman) samt vid Jungfrusund 30.5 (Bertil & Ulla Dolk).

Göktyta *Jynx torquilla*

Ca 20 revirhävande hanar har rapporterats under året. I östra delen av Svartsjövikens, ringmärktes 10 ungar 17.6 (Gigi Sahlstrand).

Trädlärka *Lullula arborea*

Sjungande fåglar: 1–3 ex Grustaget, Träkvista 25–26.3 (Per Lönnborg), 1 ex Hagalund 26–28.3 (Hasse Andersson, Birgit Svensson), 1 ex Rishögsdammen, Prästnibble 30.3 (Gigi Sahlstrand), 2 ex Sandudden 4.4 (Bertil o Ulla Dolk), 2 ex Löten 7.4 (Mats Gothnier), 1 ex Bergahage, Svartsjölandet 7.4 (Janne Björk), 1 ex Stenkulla äng, Hagalund 10.4 (Hasse Andersson, Birgit Svensson), 1 ex Kyrkpölen, Adelsö 28.4 (Jan Wernerman), 1 ex Snorran 30.4 (Jan Wernerman), 2 ex Löten 1.5 (Mats Andersson), 1 Hagalund ex 4.5 (Glenn Cornland), Stenkulla äng, Hagalund 1 ex 14.5 (Glenn Cornland, Bengt Legnell).

Backsvala *Riparia riparia*

Kommunens enda lokal är grustaget Löten på Munsö. Här räknades 220 fåglar och 440 bohål i två kolonier 29.5 och 1.6. (Bengt Legnell, se även separat artikel, sid 15).

Ladusvala *Hirundo rustica*

Ett relativt tidigt fynd: 1 ex Kyrkpölen 15.4 (Hasse Andersson, Birgit Svensson).

Rödstrupig piplärka *Anthus cervinus*

1 ex Berga gård 8.9 (Fredrik Thernlund), 2 ex Svartsjövikens 10.9 (Staffan Wolter), 1 ex Svartsjövikens 11.9 (Janne Björk), 1 ex Torslunda 11.9 (Glenn Cornland), 1 ex Svartsjö däme 14.9 (Bertil o Ulla Dolk), 2 ex Väntholmsvikens 2.10 (Gigi Sahlstrand).

Gulärta *Motacilla flava*

Konstaterad häckning i Svartsjö däme där 3 ungar sågs 29.6 (Kurt Idstam) samt vid Malmviks strandängar där 1 unge sågs 29.6 (Sven-Erik Schultzberg).

Sidensvans *Bombycilla garrulus*

Som mest 300 ex i Kungsberga 17.12 (Marianne Dannbeck).

Strömstare *Cinclus cinclus*

1 ex Väntholmsvikens 26.10 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Norrby skog 30.12–31.12 (Kjell Häggvik, Ulf Nilsson).

Rödhake *Erithacus rubecula*

Vinterfynd: 17 rapporter varav några långstannare: 1 ex Brunna 1.1–20.2 (Per Lönnborg), 1 ex Ekerö Sommarstad 1.1–23.2 (Kjell Häggvik), 1 ex Furuhem 4.1–5.2 (Glenn Cornland), 1–2 ex Huvududdens naturreservat 4–23.12 (Jan Wernerman m.fl.).

Blåhake *Luscinia svecica*

1 ex Berga gård 24.8 (Fredrik Thernlund), 1 ex Skarnholmens ängar 30.8 (Marianne Dannbeck), 1 ex fågeltornsparkeringen, Svartsjövikens 1.9 (Janne Björk), 1 ex Lovö kyrkängar 1.9 (Fredrik Thernlund), 1 ex Svartsjö däme 14.9 (Kjell Häggvik), 1 ex Mastområdet 15 sep (Björn Phragmén), 1 ex Svartsjö däme 18.9 (Peter Lindvall), 1 ex 17.9–24.9 fågeltornsparkeringen, Svartsjövikens (Jan Wernerman m.fl.).

Dubbeltrast *Turdus vicivorus*

Vinterfynd: 22 rapporter av 1–3 fåglar januari – fe-

Pungmes på sten vid Svartsjöviken.

bruari och i december av arten som finns på öarna hela vintern, oftast i anslutning till mistelbestånd. Inga observationer övriga månader.

Gräshoppsångare *Locustella naevia*

1–4 ex Skarnholmen 21.5–23.6 (Urpo Könömäki m.fl.) 1 ex Malmvik-Ekenäs 27.5 (Mats Andersson), 1 ex Mastområdet 30.5–6.7 (Kjell Häggvik m.fl.), 1 ex Eldgarnssundet 27.6 (Staffan Wolter, Roger Månsson).

Kärrsångare *Achrocephalus palustris*

1–2 ex Eldgarnsö 31.5 (Bertil o Ulla Dolk, Janne Björk), 1 ex Lovö kyrkängar 1.6–22.6 (Gigi Sahlstrand m.fl.), 1 ex Skarnholmens ängar 4.6–11.6 (Jan Wernerman m.fl.), 2 ex Svartsjö dämme 22.6 (Roger Månsson), 1 ex Kyrkpölen 6.7 (Jan Wernerman).

Härmsångare *Hippolais icterina*

Ca 15 sjungande fåglar har rapporterats i år vilket är inom normalfyndbildens av arten.

Törnsångare *Sylvia communis*

Första fågeln hördes sjunga redan 2.5 vid Ekebyhovsbacken (Bertil o Ulla Dolk), bara en gång tidigare har fågeln noterats så tidigt på året

Lundsångare *Phylloscopus trochiloides*

Andra fyndet av arten på Mäläröarna då ett ex sågs och hördes i Väntholmsviken 6.9 (Gigi Sahlstrand).

Gransångare *Phylloscopus collybita*

Vinterfynd av arten är mycket ovanligt men i år hördes ett ex sjunga i Ekebyhovsparken 27.1 (Bertil o Ulla Dolk).

Fynd under häckningstid: 1 ex Klippans skog 20.6 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Strandskogen 25.6 (Per Lönnborg), 1 ex Klippans väg 16.7–21.7 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Kärsön 27.7 (Gunnar Dolk).

Brandkronad kungsfågel *Regulus ignicapilla*

Ny art för Mälärörna. Den 7.5 hörde och spelade Ulf Elman in en brandkronad kungsfågel i Väsby hage.

Gärdsmyg *Troglodytes troglodytes*

Vinterfynd: 1 ex Sandudden 9.1–16.2 (Per Lönnborg), 1–3 ex Sötvattenslaboratoriet 9.1–28.2 (Jan Wernerman m.fl.), 1 ex Rastaholm 10.1–18.1 (Mats Andersson m.fl.), 1 ex Klippans väg 23.1 (Gigi Sahlstrand), 1 ex Älby hage 27.1 (Urpo Könnömäki), 1 ex Stenhamra 8.2 (Ylva Terelius), 1 ex Torslunda 14.2 (Patrik Engström), 1 ex Svartsjö-viken 20.2 (Gigi Sahlstrand), 2 ex Träkvista 24.2 (Bertil o Ulla Dolk), 1 ex Sötvattenslaboratoriet

3.12 (Jan Wernerman), 1 ex Tappström 25.12 (Jan Wernerman), 1 ex Jungfrusundsåsen 26.12 (Roger Månsson), 2 ex. Skärviks båtbygga 26.12 (Jan Wernerman).

Mindre flugsnappare *Ficedula parva*

1 ex Brunna 7.6 (Rune Jonsson).

Skägges *Panurus biarmicus*

4 ex Helgö kanal 10.1 (Jan Wernerman, Urpo Könnömäki), 1–4 ex Lurudden 23.1–23.2 (Mats Andersson, Ulf Nilsson m.fl.), 2 ex Svartsjö-viken 7.5 (Håkan Markstedt), 1 ex Svartsjö dämme 6.6 (Nils-Olof Jerling m.fl.), 1 ex Menhammarsviken 8.7 (Jan Wernerman), 3–4 ex Svartsjö dämme 23.7–27.7 (Jan Wernerman m.fl.), 1 ex Menhammarsviken 26.7 (Jan Wernerman), 1 ex Svartsjö-viken 11.9 (Jan Wernerman), 1 ex Svartsjö dämme 17.9 (Mats Andersson, Ulf Nilsson), 1 ex Svartsjö dämme 26.9 (Jan Wernerman), 1 ex Svartsjö dämme 2.10 (S Schröder).

Smalnäbbad nötkråka.

Foto: Kjell Häggvik

Pungmes *Remiz pendulinus*

Ny art för Mälärörna. Den 4.6 hörde Gigi Sahlstrand ett läte i Svartsjö dämme som hon direkt kopplade till pungmes. Gigi höll vid tillfället en guidning och kunde därför inte följa upp lätet utan skickade iväg ett larm till övriga fågelskådare och dagen efter kunde pungmes bekräftas. Fågeln kunde därefter både ses och höras fram till 9.6.

Nötkråka *Nucifraga caryocatactes*

2 ex Eldgarnsö 2.5 (Mats Gothnier), 1 ex Malmviks strandängar 9.5 (Kurt Idstam), 1 ex Rosenhill 28.8 (Dag Lanerfeldt), 1 ex förbiflygande Torslunda 2.12 (Glenn Cornland).

Råka *Corvus frugileus*

1–2 ex Svartsjövik 18.3–19.3 (Glenn Cornland m.fl.), 1–2 ex Mastområdet 3.4–5.4 (Sven-Erik Schultzberg, Kurt Idstam m.fl.), 2 ex Svartsjövik 10.4 (Gunilla Olsson), 2 ex Lovö prästgård 14.4 (Sven-Erik Schultzberg, Ulf Nilsson), 1 ex Älby hage 30.4 (Urpo Könnömäki), 3 ex Mastområdet 4.5 (Per Lönnborg), 2 ex Mastområdet 10.5 (Sven-Erik Schultzberg), 1 ex Svartsjövik 4.10 (Kjell Häggvik).

Stare *Sturnus vulgaris*

Vinterfynd: 3 ex Bonadammen 5.1 (Mikael Nerman), 1–5 ex Svartsjövik 6.2–28.2 (Glenn Cornland m.fl.)

Bofink *Fringilla coelebs*

Vinterfynd: Uppträder sporadiskt under vintern. 13 fynd från januari och december. En fågel stannade en månad på Gällstaö: 2.1–1.2 (Jan Sondell).

Bergfink *Fringilla montifrigilla*

Vinterfynd: 1 ex födosökande Tappström 9.1 (Jan Wernerman).

Steglits *Carduelis carduelis*

Som mest hela 200 ex vid Granhammar på Munsö 23.10 (Jan Wernerman).

Vinterhämling *Carduelis flavirostris*

4 ex Ekebyhovsparken 6.1 (Bertil & Ulla Dolk), 8 ex Bonadammen 29.10 (Jan Wernerman), 50 ex Svartsjövik 20.2 (Kurt Idstam), 10 ex. Skå kyrka 21.2 (Janne Björk).

Gråsiska *Carduelis flammea*

5 ex av underarten cabaret, som även kallas brun-siska, sågs i Ekerö Sommarstad 5.1 (Kjell Häggvik).

Mindre korsnäbb *Loxia curvirostra*

Relativt normal fyndbild av arten där endast september och oktober saknar fynd.

Större korsnäbb *Loxia pytyopsittacus*

3 ex Väntholmsvik 9.7 (Gigi Sahlstrand), 3 ex Torslunda 3.10 (Glenn Cornland).

Lappspurv *Calcarius lapponicus*

1 ex födosökande fågeltornsparkeringen, Svartsjövik 17.9 (Jan Wernerman), 1 ex sträckande Torslunda 10.9 (Glenn Cornland).

Snöspurv *Plectrophenax nivalis*

3 ex Torslundaåkrarna 10.3 (Glenn Cornland), 1 ex Torslunda 19.3 (Glenn Cornland), 2 ex fågeltornsparkeringen, Svartsjövik 22.3 (Janne Björk), 3 ex Svartsjö dämme 30.10 (Urpo Könnömäki, Rune Jonsson, Bengt Eriksson).

Ortolansparv *Emberiza hortulana*

2 ex sträckte syd vid Torslunda 3.9 (Glenn Cornland, Kjell Häggvik).

Sävsparv *Emberiza schoeniclus*

Vinterfynd: 6 ex 22.2 Sötvattenslaboratoriet (Kjell Kroon, Carina Häger), 6 ex Sötvattenslaboratoriet 3.12 (Jan Wernerman), 1 ex Munsö 4.12 (Jan Wernerman).

Notiser

Trägen vinner!

Ibland kan jag tycka att jag har lite svårt att motivera mig att komma ut och skåda i ett relativt fågelfattigt Sverige vintertid. Speciellt de gråmulna dagarna med snålblåst och en temperatur runt nollan. Då kan jag behöva en extra sporre och ett tydligt mål med dagen som gör att jag kommer iväg. Det kan vara tanken på en hökuggla i precis det där trädet jag sett ut att den borde sitta i, tallbitar som mumsar rönnbär bakom den där förskolan, en vattenrall i diket bakom mataffären. Drömmar kallar en del det för, jag kallar det för drivkraft.

Redan när jag började fågelskåda på Ekerö vintern 2004–2005 var det en viss plats som snabbt fick min uppmärksamhet. Det var ett dike som löpte ifrån Ekerövägen hela vägen bort till Ekebyhovsbacken där det mynnade ut i Mälaren. Till min glädje upptäckte jag att det även vid kallgrader var öppet vatten i delar av diket (som kommer från en värmepump i Väsbyområdet som utnyttjar postglacialt havsvatten) och vid utloppet dit mitt fokus snart flyttades. Här blir diket lite bredare och inte lika igenvuxet som i övriga delar och det går även lite grenar kors och tvärs över vattnet. Även om jag vid det tillfället 2004 aldrig sett någon så kände jag direkt att här måste det finnas en kungsfiskare vintertid när övrigt vatten frusit. Från den dagen blev det alltid minst ett stopp vid dikesmynningen under mina skådarundor på Mälärörna vintertid.

Åren gick och antalet sammanlagda besök blev fler och fler, men ingen kungsfiskare. Jag gick dock inte helt lottlös, en vinter uppehöll sig en strömstare i diket och en annan stötte jag en dvärgbeckasin. Ofta stod en gråhäger och fiskade i mynningen och ibland jag fick sällskap av stjärtemesar som oblygt omringade mig.

Foto: Kjell Häggvik

Kungsfiskaren vid Ekebyhovsbacken.

Men så kom det en väldigt speciell dag. Det var en söndag i januari och jag hade varit ute på Munsö och tagit en runda i jakt på något spännande. Jag hade upplevt det som en relativt fågelfattig dag då jag min vana trogen tog vägen förbi dikesmynningen på väg hem. Väl framme började jag noggrant spana av området kring mynningen och såklart satt det ingen kungsfiskare på den gren jag bestämt att den skulle sitta på. Jag blev snart distraherad av en flock siskor som födosökte i träden och började spana på dem, det kunde ju finnas en snösiska med. Efter några minuters letande kunde jag dock konstatera att det inte gjorde det. Jag slängde en sista blick mot mynningen innan jag begav mig hemåt.

Tomt igen tänkte jag och vände mig om för att gå mot bilen. Men då i ögonvrån upptäcker jag hur något flyger förbi mynningen i riktning mot Gällstaö. Vänta nu, det där var ju en kungsfiskare! Jag blev som paralyserad i några sekunder innan jag kom till sans och började diskutera med mig själv en stund. Kan det ha varit något annat, såg jag verkligen rätt? Mitt entydiga svar till mig själv

blev – ja, Linus, det var en kungsfiskare. Då kommer någon slags glädjedans till mig som jag inte kan beskriva och som jag hoppas att ingen annan såg... När jag dansat klart och lugnat mig något skickade jag iväg ett meddelande till andra skådare och två dagar senare hittades den igen och kunde sedan ses i mynningen i över en månad.

Även om lyckan var total så var det en viss tomhet som infann sig när jag sedan gick mot bilen. Om jag gör en grov räkning så har jag gjort mellan 150–200 besök vid mynningen under åren, besök som ibland varit hela syftet med dagen. Men nu var det ju klart, kungsfiskaren var där den skulle. Vad ska jag nu motivera mig med de gråmulna dagarna? Det tog någon vecka eller så innan jag hade nya vinterplaner. Vart och vad jag tänker hitta på för något behåller jag för mig själv, annars kommer det aldrig hända.

Så ge inte upp, en dag sitter den där fågeln på precis det där stället du tänkt dig!

Linus Brobacke

Förstörd häckplats för skäggdopping

I vassarna öster om Gällstaö har en koloni av skäggdoppingar funnits under flera år. Kolonin har bildats i en delvis vindskyddad kant av vassen mot Fiskarfjärden öster om ön. Jag tror inte kolonibildning är så vanligt i Mälaren. Vanligen häckar doppingarna ensamma eller några få par tillsammans.

Den 25 juni noterade jag en grupp med 45 simmande gamla skäggdoppingar som hade fått boområdet från tidigare år slåttat. De hade drabbats av några villaägares mani att bekämpa bladvass för att få ”bättre” sjöutsikt. Trots att villorna ligger högt över vassen, se bild, ville man till varje pris få bort den och hade röjt mitt under fåglarnas häckningsperiod.

Vassen står på kommunens vatten. Jag har redan tidigare år förklarat för kommunen att en doppingkoloni fanns på platsen och att det var olämpligt i att låta villaägarna röja i vassen. Men tjänstemännen agerar inte – ”vassröjning är väl bra, den finns för mycket vass”. Genom sin passivitet har de tillåtit slåttern.

Frågan är om det ens är lagligt att förstöra doppingarnas häckplats. Men en åklagare skulle nog inte ta upp frågan. Mindre brott beivras knappast i dagens samhälle.

Jan Sondell

Slåttrad strand i juni 2016 på Gällstaö.

Verksamhetsberättelse för 2016

Urpo Könnömäki

Styrelsen för Mälärörarnas Ornitologiska Förening (MOF) lämnar härmed följande verksamhetsberättelse för år 2016.

Föreningsfrågor

Styrelse

Urpo Könnömäki – ordförande
Jan Sondell – v. ordf. & sekr.
Per Lönnborg – kassör
Linus Brobacke – ledamot
Christian Lagström – ledamot
Kjell Häggkvist – ledamot
Per Öhman – ledamot
Gigi Sahlstrand – ledamot
Marianne Dannbeck – suppleant

Revisorer

Björn-Olof Svanholm, ordinarie
Torbjörn Alm, ordinarie
Gudrun Skoglund, suppleant

Valberedning

Mats Andersson, sammankallande,
tel. 070-2417278.

Kontaktpersoner

Fågelobservationer	Christian Lagström
	Linus Brobacke
Naturvård & program	Urpo Könnömäki
Årsskriften	Jan Sondell

Antal medlemmar

Antalet medlemmar 2016 var 153 st, inklusive familjemedlemmar.

Medlemsavgift

Medlemsavgiften 2016 var för en ordinarie medlem 150 kr. Familjemedlem och ungdom under 18 år betalar 50 kronor.

Ekonomi

Föreningens ekonomi framgår av separat redogörelse.

Styrelsesammanträden

Styrelsen har haft tre sammanträden under 2016.

Årsmöte

Årsmöte hölls den 31 mars 2016 i Ekuddens föreningslokal på Ekuddsvägen 12. Föredrag hölls om Huvudskär och skarvjakt.

Programblad

Ett vår/sommarprogram och ett höst/vinterprogram har utkommit.

Föreningsinformation

Information om aktiviteter, artiklar och fågelobservationer på Mälärörarna finns tillgängligt på vår hemsida: www.mof-ekero.se

Exkursioner och föreningsmöten

Under året har MOF arrangerat elva exkursioner och en innekväll (Berguvar i länet). Lovön, Eldgarnsö, Örnspaning, Svartsjöviken, Urpos fågelmatning är platser som har besökts. Andra aktiviteter har varit flera ”artrallyn”, lyssna på nattsångare och deltagande i Fågeltornslandskampen mot Finland.

Svartsjöviken

MOF har även i år deltagit aktivt i projekt Svartsjöviken genom inventering av häckfågelfaunan (Urpo Könnömäki) och veckovisa observationer under våren. Häckfågelinventering har också utförts i Dämmet norr om Svartsjöviken. MOF

har även genomfört flera exkursioner vid Svartsjövik.

Årsskrift 2016

MOF har även detta år producerat en årsskrift

som delades ut på årsmötet den 31 mars till de medlemmar som närvarade.

Övriga medlemmar har fått årsskriften via post. Årsskriften trycktes i färg i B5 format och innehöll 40 sidor.

Artlistor för Mälärörna 2016

Urpo Könnömäki

Nedan sammanställs antalet fågelarter som vissa medlemmar sett i olika områden på Mälärörna t.o.m. 2016. Ekerölistan gäller hela kommunen. Lovön inkluderar Lindö och Malmvik. Svartsjövik inkluderar Svartsjö dämn.

Ekerölistan	Kryss 2016	Totalt	Senast sedda art
Urpo Könnömäki	1	241	pungmes
Glenn Cornland	2	227	pungmes
Mikael Nederman	0	227	hökuggla
Gigi Sahlstrand	2	222	lundsångare
Sven-Erik Schultzberg	1	217	kungsfiskare
Jan Wernerman	3	213	brun glada
Linus Brobacke	1	209	kungsfiskare
Martin Bergström	1	207	kungsfiskare
Mats Andersson	3	205	pungmes
Signe Hagerman	0	199	ängshök
Bertil o Ulla Dolk	7	196	kornknarr
Hasse Andersson	5	189	myrsnäppa
Göran Forsberg	0	189	skärpiplärka
Kjell Häggvik	20	180	strömstare
Per Lönnborg	5	175	stäpphök
Ulf Aronsson	0	168	större piplärka
Staffan Wolter	3	175	rödstrupig piplärka
Marianne Dannbeck	0	166	

Lovölistan

Micke Nederman	0	192	svartpannad törnskata
Svenne Schultzberg	0	186	nötkråka
Jan Wernerman	0	167	snösparv
Mats Andersson	1	160	backsva
Glenn Cornland	4	149	svärta
Gigi Sahlstrand	1	140	råka
Linus Brobacke	0	138	svartpannad törnskata
Signe Hagerman	0	130	svartpannad törnskata

Urpo Könnömäki	0	123	svartpannad törnskata
Per Lönnborg	5	122	gråhäger
Bengt Eriksson	2	120	gråsiska

Svartsjölistan

Glenn Cornland	2	191	pungmes
Urpo Könnömäki	1	190	pungmes
Gigi Sahlstrand	4	190	göktyta
Micke Nederman	0	188	flodsångare
Jan Wernerman	3	181	stäpphök
Sven-Erik Schultzberg	0	173	snösiska
Martin Bergström	0	169	stäppvipa
Bertil & Ulla Dolk	8	164	sidensvans
Mats Andersson	2	159	pungmes
Linus Brobacke	2	158	nötväcka
Signe Hagerman	0	154	ängshök
Ulf Aronsson	0	133	aftonfalk
Per Lönnborg	7	126	stäpphök
Rune Jonsson	6	123	snösparv
Kjell Häggvik	12	121	stjärtand
Kurt Idstam	21	116	lövsångare

Tomtlistan

Urpo Könnömäki, Älby hage, Ekerö	0	168	lundsångare
Gigi Sahlstrand, Prästnibble, Färingsö	1	161	ägetthäger
Glenn Cornland, Torslunda, Färingsö	0	160	blåhake, stenfalk, försärla
Jan Sondell, Gällstaö, Ekerö	1	139	mindre sångsvan
Staffan Wolter, Ängskornsvägen, Ekerö	2	80	gök
Per Lönnborg, Brunnäsvägen, Ekerö	4	64	kaja, kattuggla, gråhäger

Ekerö kommun – årskryss 2016

Glenn Cornland	174	Kjell Kroon	111
Bertil & Ulla Dolk	170	Roger Månsson	109
Kjell Häggvik	164	Kurt Idstam	106
Jan Wernerman	160	Sven-Erik Schultzberg	104
Gigi Sahlstrand	153	Bengt Legnell	103
Urpo Könnömäki	151		
P Mats Andersson	142		
Per Lönnborg	137		
Birgit Svensson	118		
Susanna Schröder	117		
Staffan Wolter	116		
Carina Häger	112		